

Hudební oddělení Národní knihovny České republiky (NK ČR) v současné době slaví sté výročí zahájení své samostatné činnosti v rámci knihovny. Zasluhou zakladatele oddělení, skladatele a filologa Ladislava Vycpálka, žáka Vítězslava Nováka, byla před sto lety, v roce 1923, založena zdejší sbírka notových rukopisů a sbírka korespondence. Z této doby pocházejí první záznamy v tehdy založených přírůstkových knihách oddělení. Mezi prvními akvizicemi notových rukopisů bylo i šest autografů skladeb Vítězslava Nováka.

Ladislav Vycpálek a založení samostatného Hudebního oddělení Národní knihovny České republiky

Ladislav Vycpálek (1882-1969, ➤ Obr. 1) nastoupil do c. k. Veřejné a universitní (dnes Národní) knihovny v Praze v roce 1907 brzy po obhájení své doktorské práce na filozofické fakultě Karlovy univerzity, kde studoval obory bohemistika a germanistika. Jeho lingvistické vzdělání bylo pro mnohostrannou práci v knihovně ideální. Během prvních deseti let po nástupu pracoval postupně v různých odděleních knihovny a důkladně se seznámil s jejich chodem.

Zaměstnání v knihovně pro něj kromě různorodé činnosti kolem dokumentů blízkých jeho odbornosti představovalo především hmotné zajištění, které mu umožnilo věnovat se hudbě, jež se stala jeho ústřední

Ludmila ŠMÍDOVÁ

Národní knihovna ČR, Praha

Rukopisy Vítězslava Nováka ve sbírce Hudebního oddělení Národní knihovny ČR: Dokumenty k jeho tvorbě a vztahu k Ladislavu Vycpálkovi*

* Tato studie vznikla na základě institucionální podpory Dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace (DKRVO) Národní knihovna České republiky, poskytované Ministerstvem kultury České republiky, oblast 2: Hudební věda.

The manuscripts of Vítězslav Novák in the collection of the Music Department of the National Library of the Czech Republic: Documents illustrating his work and relationship with Ladislav Vycpálek

The Music Department of the National Library of the Czech Republic in Prague is more closely linked with the Czech composer Vítězslav Novák (1870-1949) than one might expect. Although the Department holds primarily printed nineteenth- and twentieth-century Bohemian music and is responsible for preserving all music printed in former Czechoslovakia and in the Czech Republic (legal deposit of every published work), in addition to Novák's printed compositions (including editions published abroad) it also houses some of his important manuscripts.

This is due to the activities of the Czech composer Ladislav Vycpálek (1882-1969) who established the independent Music Department of the Prague University Library (today's National Library) in 1923 and was its first Head until 1942. Vycpálek was a private pupil of Vítězslav Novák in composition and later his good friend. Already in 1923, he acquired the first sheet autograph of Novák's music. In the following year, he acquired five more Novák's music manuscripts and later added two more period copies to this subcollection. The Music Department's manuscript collection, currently numbering over 6,000 items, now holds eleven Novák's autographs, including five sketches, as well as three period copies of his compositions.

Some of these manuscripts are the only known autographs of Novák's works: for example, two pieces from the cycle *Za soumraku* ("At Dusk"), the complete *Kytice lidových písní* ("A Bouquet of Folk Songs"), and *Gavotte in D Major*. An autograph score of the symphonic overture

Lady Godiva is crucial because otherwise its only sketch is held in the Czech Museum of Music in Prague. Additional Novák's autographs expand the source base for the study of his musical legacy due to their unique character (sketches, voices, copies with autograph revisions): for example, *Maryša*, *Toman a lesní panna* ("Toman and the Maiden of the Forest"), *erotikon*, *String Quartet No. 3 in G Major*. Some of the manuscripts are important from a cultural and historical point of view, including a copy of the *Svatováclavský triptych* ("St. Wenceslas Triptych") dedicated to the priest and man of letters Antonín Stríž (1888-1960); copies of the *Piano Quintet in A Minor*; the *Sonata Eroica* sent to the Czech Chamber Society's competition, etc. For a complete overview, see Tables 2, 3, and 4.

Unfortunately, the friendship between Vítězslav Novák and Ladislav Vycpálek did not last. Already in 1916, Novák was irritated by Vycpálek's review of his opera *Karlštejn*, and it seems the composers finally parted ways in 1930 after Vycpálek sided with the director of the opera of the National Theatre in Prague, Otakar Ostrčil (1879-1935), against Novák's aggressive pamphlet. The warm relationship between the composers and the subsequent painful break-up are documented by a set of seven items of correspondence which Novák and his wife addressed to Vycpálek from about 1910 to 1931 (see Table 1 and Appendix), today held in the Music Department of the National Library in Prague.

Keywords: history of music; Bohemia; Czechoslovakia; 20th century; National Library of the Czech Republic; Novák, Vítězslav; Vycpálek, Ladislav; prosopography; autographs; correspondence

Number of characters / words: 81 760 / 12 690

Number of figures / tables: 25 / 4

Number of appendices: 1 (7 edited items of correspondence)

životní náplní. Vyrůstal v rodině milující kulturu, kde se aktivně pěstoval vícehlavý zpěv. Od raného dětství se učil hře na housle a na klavír, hrál v orchestru i v komorních seskupeních. Hra na violu v kvartetu patřila k jeho pravidelným aktivitám téměř po celý život.

Již za studií na gymnáziu se začal intenzivně zabývat i dějinami hudby a hudební teorií. Během studií na Karlově univerzitě pronikal do ještě větší hloubky hudební historie díky přednáškám Otakara Hostinského, jež nad rámec studia navštěvoval, a cílenému samostudiu hudební tvorby Johanna Sebastiana Bacha, Bedřicha Smetany a dalších. V roce 1905 složil státní zkoušku ze zpěvu, při níž se poprvé osobně setkal s Vítězslavem Novákem, který jej zkoušel z harmonie.¹ Tehdy se zrodilo jeho přání, aby mohl prohloubit své hudební vzdělání soukromým studiem právě u tohoto skladatele. Ale ještě než tento svůj sen uskutečnil, zkomponoval první vlastní skladby. Vycpálkovo životní skladatelské dílo zahrnuje více než 38 číslovaných opusů, z nichž si pozornost vysloužily zejména kantáty (např. *Kantáta o posledních věcech člověka*, op. 16, z let 1920-1922), písňová tvorba, sbory a komorní tvorba.²

Plné životní zaujetí hudbou se díky spojení s Vycpálkovým literárním nadáním podpořeným lingvistickým vzděláním odrazilo v řadě jeho hudebních kritik a úvah o hudbě publikovaných nejčastěji v *Hudební revui*, jakož i ve vlastní umělecké literární tvorbě a překladech či přebásněních cizojazyčné literatury spjatých s vokální hudební tvorbou.

S přibývajícím zkušenostmi během prvních deseti let práce v různých odděleních Universitní knihovny si Ladislav Vycpálek naplno uvědomil tamější nedostatky v nakládání s došlými tištěnými hudebními materiály. Ty zde byly zhruba v prvních dvaceti letech 20. století ukládány pouhým hromaděním bez možnosti zpřístupnění.³ Za podpory ředitele knihovny, mimo jiné rovněž básníka a hudebního kritika Jaromíra Boreckého, který stál v jejím čele od roku 1919, i díky aktivitám skladatele Boleslava Vomáčky uvedl Ladislav Vycpálek v činnost samostatné hudební pracoviště Universitní knihovny v roce 1923.⁴ Zasadil se o řádnou katalogizaci hudebnin a jejich uložení do samostatného oddílu se signaturou začínající číslem 59.

¹ Státní zkouška se konala 4. 5. 1905. Z harmonie obdržel L. Vycpálek od V. Nováka známku »chvalitebně«. Viz SMOLKA, Jaroslav: *Ladislav Vycpálek: tvůrčí vývoj*, Praha: SNKLHU, 1960, s. 23.

² Tamtéž, s. 237nn. Monografie je opatřena soupisy Vycpálkovy hudební a literární tvorby a bibliografií.

³ Viz BORECKÝ, Jaromír: *Veřejná a universitní knihovna v Praze za prvních desíti let ČSR*, in: *Časopis československých knihovníků 7/4 (1928)*, s. 162-187, zde s. 166, 175-176; FALTYSOVÁ, Vlasta (ed.): *Rukověť tištěných knihovních fondů Národní knihovny České republiky: od prvotisků do konce 19. století*, Praha: Národní knihovna České republiky, 2006, s. 24; FALTYSOVÁ, Vlasta – POHLEI, Pavel – STREIT, Vincenc (eds.): *Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa, 1: Tschechische Republik*, Prag, Hildesheim: Olms – Weidmann, 1999-2000, s. 131-133; též níže pozn. 4.

⁴ Viz SVOBODOVÁ, Marie: *Ladislav Vycpálek a počátky hudebního oddělení Universitní knihovny v Praze*, in: *Ročenka Universitní knihovny v Praze 1956*, Praha 1958, s. 62-66, a TÁŽ: *Ladislav Vycpálek a Klementinum*, in: *Ročenka Státní knihovny ČSR 1968-1969*, Praha 1971, s. 115-134; též výše pozn. 3.

Obr. 1:
Ladislav Vycpálek,
fotografie s autografním
přípisem úryvku
jeho *Českého requiem*,
op. 24, in: BAKÁRDŽIEV,
G. N.: *Ráz hudby Ladislava
Vycpálka*, Praha:
vl. nákl., 1942, s. 3
(nesignovaný exemplář
v Hudebním oddělení
NK ČR)

Hudebniny byly v souladu s koncepcí celé knihovny shromažďovány a ukládány za účelem konzervace – v zájmu uchování pro budoucí generace, bez možnosti zapůjčení mimo prostory knihovny. Vycpálek se snažil získávat bohemikální hudební materiály pro svůj fond, kde to bylo možné. Dochované dopisy uložené v Hudebním oddělení Národní knihovny dokumentují jeho bohaté kontakty se skladateli, výkonnými umělci, knihkupci a také s nakladateli.⁵

Pro sbírku rukopisných hudebnin, již založil, získal řadu autografů a významných opisů. Byl to například archiv kapucínského kláštera v Praze na Novém Městě, obsahující převážně duchovní hudbu v opisech Barnabase Weisse,⁶ nebo archiv z Jetřichovic s rukopisy Jana Nepomuka Kaňky, a dále autografy řady českých skladatelů konce 18. a začátku 19. století (např. Josefa Myslivečka, Františka Škroupa, Jana Václava Voříška nebo Vojtěcha Jírovce). K nejcennějším manuskriptům z 19.-20. století, jež Vycpálek získal, patří autografy pěti skladeb Antonína Dvořáka vydaných v berlínském nakladatelství Schlesinger (Robert Lienau) v letech 1880-1881, autografy Bedřicha Smetany, Karla Bendla, Josefa Suka anebo právě Vítězslava Nováka, jež jsou předmětem této studie.⁷

Vítězslav Novák a Ladislav Vycpálek

Estetická hodnota a originální kompoziční kvality tvůrčího odkazu Vítězslava Nováka (1870-1949), jakož i jeho zásadní pedagogický přínos pro budoucí skladatelskou generaci, jsou dnes neoddiskutovatelné. Vítězslav Novák, žák Antonína Dvořáka, uznávaný skladatel, jehož kompoziční tvorba čítá 162 opusů a zahrnuje skladby téměř všech typů tzv. vážné hudby – od písni a klavírních skladeb, přes komorní hudbu, orchestrální ouvertury a symfonické básně, až po kantáty, opery nebo baletní pantomimy, zdatný klavírista, byl také autorem řady textů o hudbě nebo vlastních vzpomínek a zároveň vášnivým cestovatelem, pěším turistou a obdivovatelem přírody. Pro svou hudební tvorbu čerpal inspirace z moravského a slovenského folklóru a ze svých výprav do přírody a cest. S oblibou ve svých skladbách používal vystupňované kontrapunktické techniky (používal pro ně označení »kontrapunktické orgie«). Mezi původní nakladatele jeho skladeb patří N. Simrock v Berlíně, Universal Edition ve Vídni, Breitkopf & Härtel v Lipsku a F. A. Urbánek, M. Urbánek, Hudební matice a Státní hudební vydavatelství v Praze.

Novákův kompoziční odkaz byl utříděn a shrnut v *Tematickém a bibliografickém katalogu* autorů Miloše Schnierera a Ludmily Peřinové, publikovaném roku 1999.⁸ Nepochybný přínos této publikace zastiňuje řada drobnějších formálních nedostatků i závažná skutečnost, že tvorbě katalogu nepředcházela odpovídající heuristika pramenů. Katalog z většiny pouze přebírá informace z inventáře fondu »Vítězslav Novák«, uloženého v Národním muzeu – Českém muzeu hudby (dále jen NM-ČMH) v Praze,⁹ kde je uložena převážná část rukopisných novákovských pramenů. Pouze zřídka jsou zmíněny i prameny z jiných institucí. Dosud nepřekonanou zásadní prací věnovanou Novákovi zůstává monografie z pera Vladimíra Lébla *Vítězslav Novák, život a dílo*, vydaná tiskem v roce 1964, která obsahuje soupis díla včetně mnoha cenných informací o pramenech.¹⁰ V poslední době se ale objevují i další důležité práce.¹¹

⁵ Hudební oddělení uchovává na 120 dopisů adresovaných Ladislavu Vycpálkovi.

⁶ VOZKOVÁ, Jana – ŠEDIVÁ, Eliška: *Collectio operum musicalium e possessione P. Barnabae Weiss* [= Catalogus artis musicae in Bohemia et Moravia cultae. Artis musicae antiquioris catalogorum series, vol. XII], Praha: Národní knihovna ČR, 2021.

⁷ Rukopisy Hudebního oddělení NK ČR, včetně některých rukopisů pocházejících z 20. století, jsou z katalogizovány v on-line katalogu RISM: <http://opac.rism.info>. Mnohé z nich jsou dostupné v Manuscriptoriu: <https://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?envLang=en>. Záznamy korespondence a rukopisů nezkatalogizovaných v RISM lze procházet na stránkách Národní knihovny: <https://aleph.nkp.cz/>. O sbírkách Hudebního oddělení NK ČR, včetně např. tzv. Mozartova památníku, viz blíž FALTYSOVÁ (ed.), *Rukověť* (↵ pozn. 3), s. 140-143, 183-184; FALTYSOVÁ – POHLEI – STREIT (eds.), *Handbuch* (↵ pozn. 3), s. 131-133, 156-157.

⁸ SCHNIERER, Miloš: *Vítězslav Novák: tematický a bibliografický katalog: the thematic and bibliographical catalogue*, Praha: Editio Praga, 1999.

⁹ CHADOVÁ, Anna: *Národní umělec Vítězslav Novák. Inventář fondu. S 143*, Praha: Národní muzeum – Muzeum české hudby, 1987, strojopis. Fond obsahuje zejména korespondenci, notové rukopisy (skici, pracovní i čistopisné autografy, opisy), ale také např. nenotové rukopisy nebo ilustrační materiály (fotografie, výtvarná díla).

¹⁰ LÉBL, Vladimír: *Vítězslav Novák: život a dílo*, Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964.

¹¹ Např. KRUPKOVÁ, Lenka: *Studie ze života a díla Vítězslava Nováka*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2006.

Ladislav Vycpálek si mohl splnit svou touhu začít studovat u Vítězslava Nováka teprve v roce 1908.¹² S pravidelnými letními přestávkami navštěvoval jeho soukromé lekce až do léta roku 1912. Novák se svými žáky vždy nejprve důkladně procházel harmonii a zejména kontrpunkt, v jehož procvičování byl neúprosný. Teprve později studenty vyzval, aby nosili vlastní práce a zasvěcoval je do možných způsobů aplikace teoretických znalostí a techniky hudební skladby. Vycpálkovy skladby začaly brzy přerůst rámec učebních úloh a setkávání nad nimi se stávala tvůrčí diskusí dvou skladatelů.

Vycpálek Novákovy lekce navštěvoval spolu s Josefem Koubou. Novák je později, ve svých vzpomínkách, označil jako dvojici, »jež byla stále jaksi rozpačitá, lidsky i kumštýřsky. Zejména Vycpálek vyznačoval se« podle něj »nezvyklou hloubavostí a jednostranností, jež je pro celou jeho pozdější tvorbu tak příznačná.«¹³

Vztah mezi skladatelem a žákem se brzy vyvinul v úzký přátelský vztah. Ten Vycpálkovi otevřel širší nový okruh přátel, mezi nimiž našel jak názorově blízké mladé skladatele, tak budoucí interprety a propagátory svého díla. V roce 1909 uvedl Vítězslav Novák Ladislava Vycpálka s dalšími svými žáky rovněž do uměleckého kruhu tzv. Podskalské filharmonie.

Na jaře 1912, kdy se Vycpálkova studia kompozice u Vítězslava Nováka uzavírala, nabídl se Ladislav Vycpálek Vítězslavu Novákovi, že vytvoří české překlady k jeho šesti písním cyklu *Erotikon*, op. 46 (SchN 100), jež V. Novák skládal pro svou budoucí ženu Marii Práškovou na německé texty. Již v červnu o tomto novém opusu, který měl brzy vyjít tiskem ve vídeňském nakladatelství Universal Edition, informoval veřejnost v *Hudební revui* Václav Štěpán, rovněž Novákův žák a přítel.¹⁴ Jeho článek obsahoval krátký rozbor cyklu a také velkou pochvalu českého překladu z pera Ladislava Vycpálka. Čerstvě vydaným opusem *Erotikon* spolu s klavírním cyklem *Exotikon* se následně v *Moderní revui* zabýval skladatel Karel Boleslav Jiráček,¹⁵ který byl dříve rovněž krátce žákem V. Nováka (a také Josefa Bohuslava Foersterera). Zveřejnil zde výhrady vůči Vycpálkovu překladu, jež viděl jako příliš volný, slovními i větnými přízvuky jako mnohdy nesprávný, nekorespondující s hudbou. Vycpálek se proti námitkám ohradil a polemika mezi Jiráčkem a Vycpálkem ohledně překladu trvala do března 1913.¹⁶ Mladí umělci se však v tu dobu veřejně přeli i nad dalšími tématy. Na přátelský vztah mezi Novákem a Vycpálkem to zřejmě nemělo vliv, jak můžeme usuzovat z poslední reakce L. Vycpálka k této kauze: »[...] můj překlad vykonal, co měl vykonal: V. Novák byl a jest s ním úplně spokojen.«¹⁷

Pro hudbu Vítězslava Nováka Ladislav Vycpálek posléze vytvořil překlad již jen jedné básně, a sice ke čtvrté písni z *Nočních nálad* (*Notturna*), op. 39 (Sch 87). *Notturna* vyšla tiskem již v roce 1908 v berlínském nakladatelství Simrock s českým překladem Jaroslava Karbulky, který písni přednesl v premiéře 25. dubna 1908. Vycpálkův překlad čtvrté písně byl spolu s překlady dalších částí, jež vytvořila Marie Fantová, publikován později, bez not, v *Hudební revui* roku 1913,¹⁸ jakožto snaha poskytnout interpretům texty ve fundovanějších překladech.

Mezi lety 1911 a 1919 se Ladislav Vycpálek věnoval kritické činnosti – pravidelně přispíval do *Hudební revue*, spíše výjimečně i jinam. Ve více než dvou desítkách kritik se do různé hloubky zabýval skladbami Vítězslava Nováka a jejich interpretacemi¹⁹ – jeho písňovou a sborovou

Obr. 2:
Vítězslav Novák
a Ladislav Vycpálek,
kresba Hugo
Boettingera, výřez

¹² Datum první hodiny, 8. března 1908, si údajně vepsal do svého exempláře Foersterovy *Nauky o harmonii*. Viz SMOLKA, *Ladislav Vycpálek* (◀ pozn. 1), s. 34.

¹³ NOVÁK, Vítězslav: *O sobě a o jiných*, Praha: Supraphon, 1970, s. 200.

¹⁴ ŠTĚPÁN, Václav: *Vítězslava Nováka »Erotikon«*, in: *Hudební revue* 5 (1911-1912), č. 9 (červen), s. 444-446.

¹⁵ JIRÁK, Karel Boleslav: *Hudba. Vítězslav Novák, Exotikon (op. 45) – Erotikon (op. 46)*. Vídeň, *Universální edice*, in: *Moderní revue pro literaturu, umění a život* 19 (1912-1913), č. 3 (prosinec), s. 136-139.

¹⁶ VYCPÁLEK in: *Hudební revue* 6 (1912/13), č. 4 (leden 1913), s. 227; JIRÁK in: *Smetana* 3 (1912/13), č. 11 (25. 1. 1913), s. 133; č. 13 (21. 2. 1913), s. 164.

¹⁷ In: *Hudební revue* 6 (1912/13), č. 6 (březen 1913), s. [360].

¹⁸ *Vítězslava Nováka »Notturna«* op. 39. *Překlady M. Fantové a L. Vycpálka*, in: *Hudební revue* 6 (1912/13), č. 8 (květen), s. 450-454, zde s. 452.

¹⁹ Soupis Vycpálkových kritik týkajících se Novákovy tvorby viz SMOLKA, *Ladislav Vycpálek* (◀ pozn. 1), s. 245-246.

Obr. 3:

V. Novák zdraví L. Vycpálka z Bítova a píše, že kvůli krátkozrakosti nebyl odveden na vojnu (pohlednice, [1915], Praha: NK ČR, sign. 59 L 155)

tvorbou (např. *Písň zimních nocí*, op. 30, Sch 77; sbory *Čtyři básně Otakara Březiny*, op. 47, Sch 101), ouverturami a symfonickými básněmi (např. *V Tatrách*, op. 26, Sch 89; *O věčné touze*, op. 33, Sch 80; *Toman a lesní panna*, op. 40, Sch 88; *Lady Godiva*, op. 41, Sch 91), kantátou *Bouře*, op. 42, Sch 95, menšími orchestrálními skladbami (např. *Serenadou D dur*, op. 36, Sch 84) i skladbami pro klavír (např. *Můj máj*, op. 20, Sch 61; *Sonata Eroica*, op. 24, Sch 68; *Pan*, op. 43, Sch 96; *Exotikon*, op. 45, Sch 98).

Velice záhy se na poli hudební kritiky pohyboval názorově zcela samostatně a vymanil se z vlivu Vítězslava Nováka. Již v roce 1916 Novák velmi popudil svým názorem na jeho operu *Karlštejn*, op. 50, Sch 104.²⁰ Vycpálek tehdy vytkl Novákově koncepci opery položení klíčového významu při zpracování dramatické látky na orchestr a pojetí zpěvních partů označil za stereotypní a chudé. Charaktery postav mu splývaly a postrádal zde individualizované lidské typy. Vítězslava Nováka se Vycpákovy postřehy velice dotkly a nedokázal se ubránit pocitu, že se mu Vycpálek snaží uškodit.²¹ Ve svých vzpomínkách naznačil tehdejší složitou situaci dvou polemizujících stran v českém hudebním světě (zastánci B. Smetany × obhájci A. Dvořáka) a napsal o tom:

»Bylo nutno ve jménu Bedřicha Smetany (opět!) odmítnout dílo psané krví srdce? Snad se pisatel té kritiky obával, že by mým nervům mohl ublížit, poslal tedy společného našeho přítele na ni mne připravit. Dlouho prý uvažoval, má-li ji uveřejnit – a chce prý mi osobně objasnit, proč tak učinil. Toho osobního objasnění jsem se však nikdy nedočkal, neboť tuze dlouho si potom netroufal pohlédnout mi tváří v tvář dr. L.[adislav] V[ycpálek], můj bývalý žák, jenž na titulní list svých sborů mi kdysi napsal: »Mému staviteli²² – můj pozdější přítel, s nímž jsem se rád stýkal pro jeho povahu zpola dětsky ostýchavou, zpola mužně

²⁰ VYCPÁLEK, Ladislav: *Hudba. Vítězslav Novák: Karlštejn*, in: *Lumír* 45 (1916), č. 2 (21. 12.), s. 89-91.

²¹ Viz SMOLKA, *Ladislav Vycpálek* (← pozn. 1), s. 91.

²² V pozůstalosti Ladislava Vycpálka v NM-ČMH, kde se nachází většina Vycpákových autografů, se nepodařilo rukopis s takovou dedikací dohledat, ani jinde ne, v tištěných vydáních rovněž ne.

drsnou. Při upřímnosti našich styků mohl mi vysvětlit svůj nesouhlas s Karlštejnem, ale naprosto nemohl vysvětlit, proč s tím šel na veřejnost právě v tehdejší době. Nedala se potlačit ošklivá myšlenka, že se takto ucházel o přízeň prof. Zdeňka Nejedlého.«

Teprve v roce 1931 ale došlo k definitivnímu rozchodu Nováka s Vycpálkem. Stalo se tak v době, kdy Vítězslav Novák veřejně vystoupil proti Otakarovi Ostrčilovi, šéfu opery Národní divadla, a to na základě své nespokojenosti s Ostrčilovou přípravou a časovým změnám v uskutečnění kompletního cyklu Novákových oper v Národním divadle v roce 1930,²³ zařazeného do programu divadelní sezóny ke skladatelovu životnímu jubileu (60. narozeninám). Vítězslav Novák své výhrady vůči Otakarovi Ostrčilovi zveřejnil v třicetistránkové publikaci *Vítězslav Novák contra Otakar Ostrčil*.²⁴ Výtky vůči Ostrčilovi coby dramaturgovi i dirigentovi však nedokázal přesvědčivě podepřít, zejména proto, že provedení oper z protestu nebyl přítomen. Většina českého hudebního světa se v tomto sporu postavila za Ostrčila a vznikla publikace *Otakar Ostrčil či Vítězslav Novák: odpověď na brožuru Vítězslava Nováka »Vítězslav Novák contra Otakar Ostrčil«*. Když byl Vycpálek vyzván, aby se k polemice v této publikaci rovněž vyjádřil, napsal, že svůj názor nechce sdělovat, ale že s velkou bolestí sleduje, jak si Novák stížnostmi vůči Ostrčilovi sám škodí. Posteskl si zde rovněž, jak je mu líto, že mu Novák neodpověděl na gratulaci k 60. narozeninám.²⁵ Naprostým neporozuměním se vztah mezi Novákem a Vycpálkem uzavřel.

Již v prvních letech zahájení činnosti samostatného hudebního oddělení Veřejné a universitní knihovny, v letech 1923-1924, Ladislav Vycpálek do sbírky rukopisů zapsal šest Novákových notových autografů, z toho dvě skici. Bohužel nám chybí doklad o způsobu, jakým se mu podařilo je získat, zda přímo od Vítězslava Nováka, nebo odjinud. Roku 1935 připsal do sbírky dva opisy Novákových skladeb z pozůstalosti bývalého předsedy Českého spolku pro komorní hudbu Václava Müllera. A konečně roku 1940 Vycpálek daroval do hudebního oddělení šest kusů korespondence, jež mu Novák během života adresoval, a jeden dopis od Novákovy manželky Marie.

Korespondence Vítězslava Nováka v Hudebním oddělení Národní knihovny ČR

Největší pensum známé korespondence Vítězslava Nováka je uloženo v NM-ČMH, kde jsou dopisy zpracovány v inventáři »Vítězslav Novák 143« pod inventárními čísly 1-434; několik dopisů zde čeká na zpracování. Menší celky Novákovy korespondence uchovává Regionální muzeum v Chrudimi (soubor korespondence s Marií Musilovou), Moravské zemské muzeum v Brně (korespondence Františku Zelinkovi) a Městské muzeum v Kamenici nad Lipou (např. korespondence Theodoru Kösslovi).²⁶

Odesílatel → Adresát	Datace	Regest	Signatura NK ČR
V. Novák → L. Vycpálek Praha → Praha	[? mezi 1908 a 1918]	S díky opětuje přání k Vánocům.	59 L 151
V. Novák → L. Vycpálek Praha → Praha	[? mezi 1908 a 1912]	Zve na setkání a utkání [v šachu] v kavárně Hlavovka (➤ Obr. 4).	59 L 152
V. Novák → L. Vycpálek Bítov → Praha	[? mezi 1908 a 1912]	Děkuje za zprávy, zdraví z Bítova – třeba dostane L. Vycpálek chuť se tam příští rok podívat.	59 L 153
V. Novák, M. Nováková → L. Vycpálek [Praha] → Praha	20. 9. 1912	Obrazně a vzletně děkují za svatební dar – dva perské koberce (➤ Obr. 5).	59 L 154
V. Novák, M. Nováková → L. Vycpálek Bítov → Praha	[? 1915]	Nezastihli Vycpálka v Praze, Novák sděluje, že pro krátkozrakost nebyl odveden, prosí o zprávy na Bítov (↵ Obr. 3).	59 L 155

Tab. 1:
Seznam korespondence Vítězslava Nováka uložené v Hudebním oddělení NK ČR (řazeno chronologicky)

²³ K polemice Novák – Ostrčil viz soupis pramenů v bakalářské práci KUDLAČEK, Petr: *Vítězslav Novák kontra Otakar Ostrčil – příspěvek k dějinám české hudby*, Brno: ÚHV FF MU, 2010, <https://is.muni.cz/th/f8qwu/>. Viz rovněž KRATOCHVÍLOVÁ, Markéta: *Otakar Ostrčil*, Praha: KLP, 2018, s. 82-85.

²⁴ NOVÁK, Vítězslav: *Vítězslav Novák contra Otakar Ostrčil*, Praha: A. Neubert, 1931.

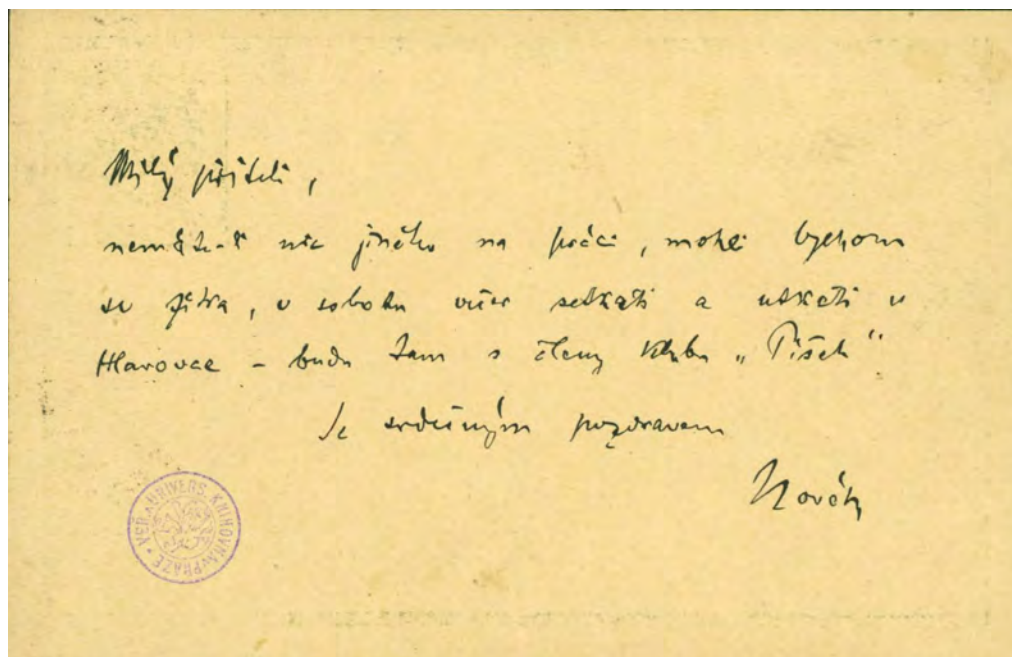
²⁵ REKTORYS, Artuš et al.: *Otakar Ostrčil či Vítězslav Novák: odpověď na brožuru Vítězslava Nováka »Vítězslav Novák contra Otakar Ostrčil«*, Praha: Melantrich, 1931, s. 65-66.

²⁶ Evidence pramenů korespondence Vítězslava Nováka, již zpracovala Lenka KRUPKOVÁ v roce 2003, je dostupná online: <https://www.vitezslavnovak.cz/vysledky-evidence-pramenu-korespondence/d-1018/p1=1028>. Není zde informace o sbírce Městského muzea v Kamenici nad Lipou.

V. Novák → L. Vycpálek Praha → Praha	2. 10. 1922	Děkuje za výtisk Vycpálkovy <i>Kantáty o posledních věcech člověka</i> , těší se, až se s ní seznámí (► Obr. 6).	59 L 156
M. Nováková → L. Vycpálek, Praha → Praha	21. 5. 1931	Sděluje Vycpálkovi, že Novákovi velmi ublížil.	59 L 163

Pramenná situace týkající se Novákovy korespondence je však spíše nepřehledná. Tematický katalog díla Vítězslava Nováka²⁷ obsahuje cenné základní informace ohledně Novákovy korespondence, bohužel ale společně, v jednom seznamu, eviduje místa uložení autografů korespondence a publikované přepisy, které by měly stát samostatně, a to pramennou situaci činí nepřehlednou.²⁸ Je nutné uvědomit si skutečnost, že některé celky korespondence byly vydány na základě strojopisných opisů pořízených Bohumírem Štědrněm, a sice nejprve v několika strojopisných, veřejně nepřístupných textech a později, na začátku 21. století online. Jedná se o soubory korespondence V. Nováka příbuzným Daňhelům, s Vladimírem Ambrosem, Josefě Javůrkové, Antonínu Střížovi a Břetislavu Bakalovi.²⁹ Bohužel pro revidovanou online verzi,³⁰ již připravili novákovští specialisté Miloš Schnierer a Ludmila Peřinová, byly k dispozici stále pouze ony zmíněné strojopisné přepisy korespondence, pořízené zřejmě na sklonku padesátých a v šedesátých letech 20. století. Současné uložení této korespondence (tedy Novákových autografů) není známo.

Vydání zmíněných celků korespondence online, vedle nichž byly týmiž autory zveřejněny i soubory listů s Marií Musilovou a Theodorem Kösslovi,³¹ jsou neoddiskutovatelným klíčovým přínosem novákovskému bádání a posunem vpřed od dílčích studií věnovaných korespondenci, objevujících se od třicátých let 20. století, a veřejnosti nepřístupných strojopisných textů. Další významný, tentokrát knižně vydaný celek představuje korespondence V. Nováka do nakladatelství Universal Edition, který připravila Lenka Křupková.³²

Obr. 4:
V. Novák zve L. Vycpálka na setkání v Hlavově kavárně (korespondenční lístek, [? mezi 1908 a 1912], Praha: NK ČR, sign. 59 L 152)

Hudební oddělení NK ČR ve své sbírce uchovává šest kusů korespondence Vítězslava Nováka zaslaných Ladislavu Vycpálkovi (dvě pohlednice, jeden korespondenční lístek, dva dopisy

²⁷ SCHNIERER, *Vítězslav Novák: tematický a bibliografický katalog* (◀ pozn. 8).

²⁸ Tamtéž, s. 436.

²⁹ Tyto soubory korespondence byly přepsány v diplomové, disertační a ještě další strojopisné práci Miloše SCHNIERERA z let 1967, 1968 a 1971 a diplomové práci Evženie POLEDŇÁKOVÉ z roku 1956. Bibliografické údaje viz SCHNIERER, *Vítězslav Novák: tematický a bibliografický katalog* (◀ pozn. 8), s. 436.

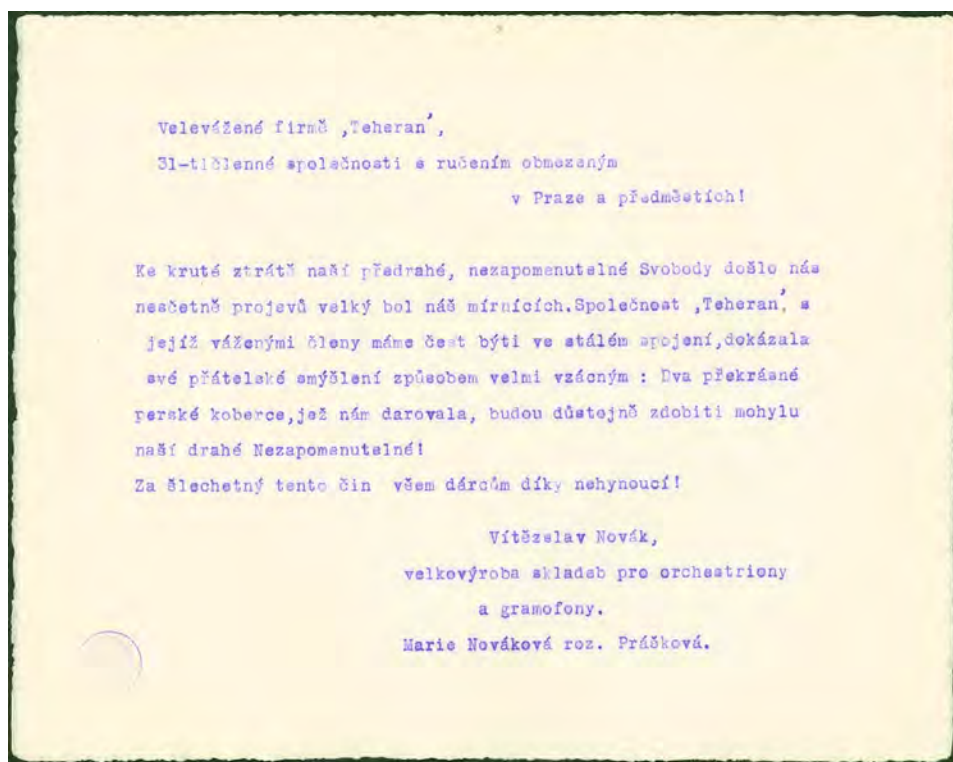
³⁰ Vydáno online: <https://www.vitezslavnovak.cz/>.

³¹ Soubor dopisů M. Musilové (uložen v Regionálním muzeu v Chrudimi) zpracoval již dříve ve své strojopisné studii Josef PLAVEC: *Vítězslav Novák ve světle svých dopisů Marii Musilové*, s. d. Korespondence Th. Kösslovi je uložena v Městském muzeu v Kamenici nad Lipou.

³² KRUPKOVÁ, Lenka (ed.): *Vítězslav Novák - Universal Edition Wien: korespondence 1910-1935*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2007.

s obálkami a jeden strojopisný dopis na ručním papíře v neofrankované obálce) a jeden dopis s obálkou od ženy V. Nováka Marie, rovněž Ladislavu Vycpálkovi. Všechny tyto dokumenty byly do přírůstkové knihy zapsány v roce 1940.

Uložená korespondence byla zaslána převážně po Praze, pouze dvě pohlednice byly doručeny do Prahy z Bítova, který si Novák oblíbil a jezdil tam téměř každoročně na letní pobyt mezi roky 1908 a 1931.

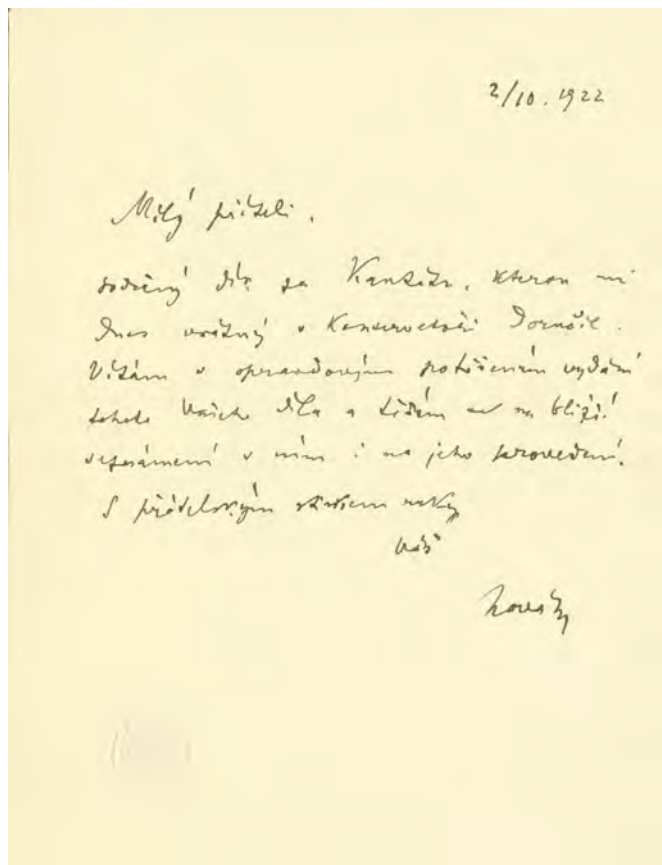

Obr. 5:
V. Novák s novomanželkou děkuje Vycpálkovi za svatební dar (strojopis na ručním papíře, 20. 9. 1912, Praha: NK ČR, sign. 59 L 154)

▼ Obr. 6:
V. Novák děkuje za výtisk Vycpálkovic *Kantáty o posledních věcech člověka* (dopis, 2. 10. 1922, Praha: NK ČR, sign. 59 L 156)

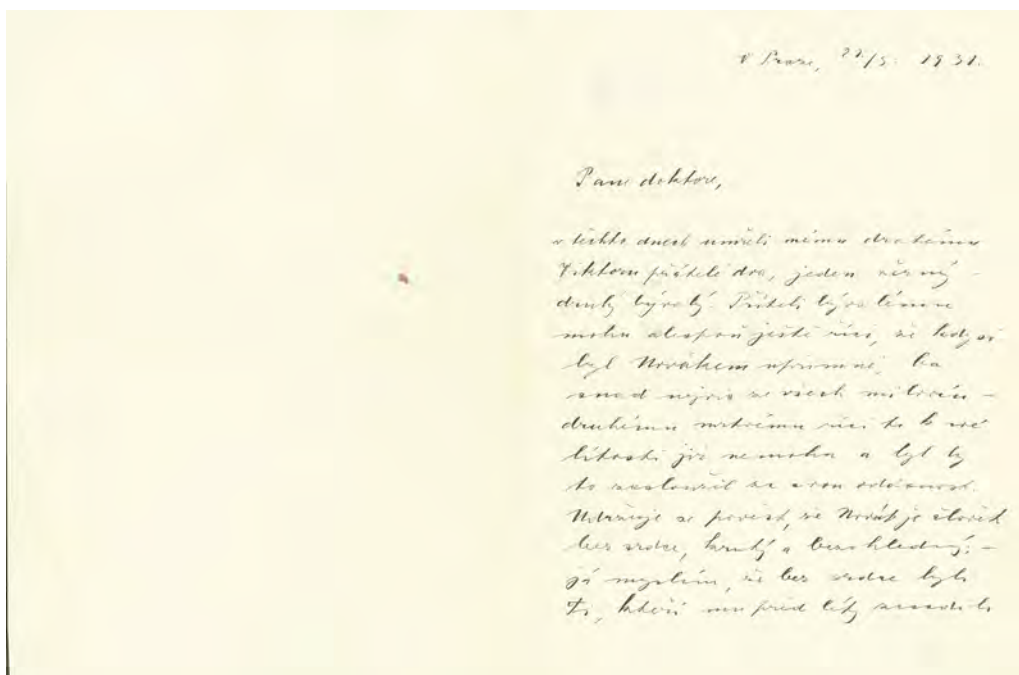
Korespondence je dokladem velmi přátelského vztahu umělců mezi lety 1908 a 1922, jak dokládá například oslovení (Novák oslovoval Vycpálka většinou »milý příteli«, pouze v jednom případě »milý mistříku«), nebo pozvání do vinohradské Hlavovy kavárny, tzv. Hlavovky, kde se scházeli umělci různých oborů³³ k utkání v šachu (← Obr. 4), nebo pozdrav z Bítova s Novákovou douškou, že doufá, že se tam napřesrok Ladislav Vycpálek podívá. Mezi korespondencí je i strojopisný dopis ze září roku 1912, v němž Novák velmi vřele děkuje Vycpálkovi a dalším přátelům za svatební dar – dva perské koberce (► Obr. 5). Obrazně hovoří o svatbě jako o »kruté ztrátě předražené, nezapomenutelné Svobody« a podepisuje se jako »Vítězslav Novák, velkovýroba skladeb pro orchestry a gramofony«. V roce 1922 Novák děkuje Vycpálkovi za výtisk jeho *Kantáty o posledních věcech člověka*, z jejíhož vydání tiskem má radost a loučí se slovy »s přátelským stiskem ruky« (► Obr. 6).

V květnu 1931 obdržel Ladislav Vycpálek dopis od Marie Novákové, ženy Vítězslava Nováka, v němž Vycpálkovi sděluje, jak velmi Novákovi ublížil – Novák se díky tomu prý ještě více uzavírá do sebe a nedůvěřuje lidem (► Obr. 7). Vycpálek v knihovně opatřil tento dopis obalem, na nějž poznamenal dobové okolnosti: »Dopis vzniklý za polemiky Ostrčil – Novák. Napsal jsem tehdy veřejný dopis, že nesouhlasím, aby Novák veřejně polemisoval, poněvadž to není hodno jeho významu.«

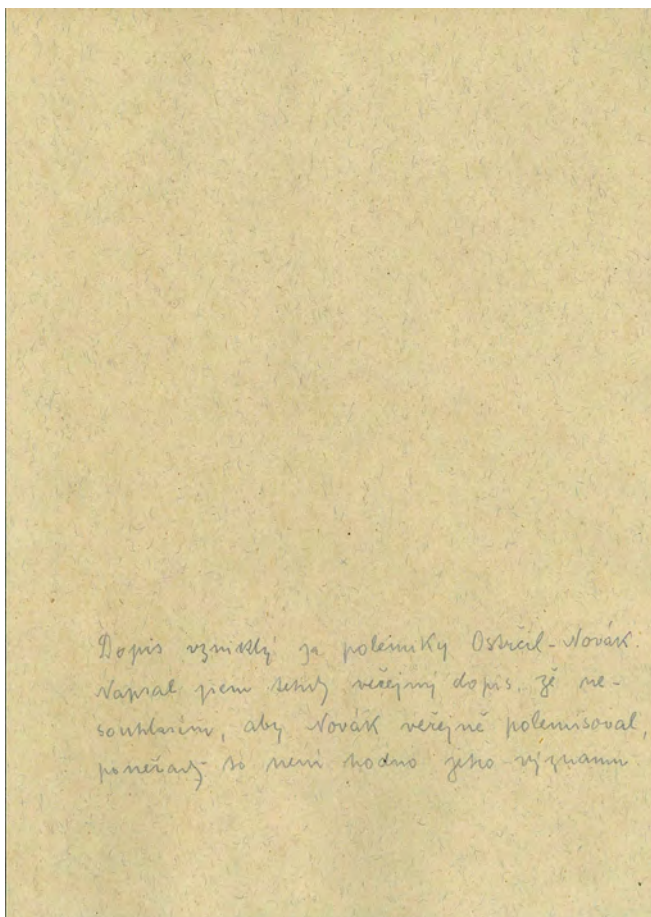

³³ Do Hlavovky chodili herci, malíři, sochaři, hudebníci, literáti a jejich přátelé, srov. např. HANZLOVÁ, Lidmila: *Otakar Nejedlý*, Praha: Odeon, 1984, s. 35.

Obr. 7:
Marie Nováková
sděluje Vycpálkovi,
že Novákovi velmi
ublížil (dopis, 21. 5.
1931, Praha: NK ČR,
sign. 59 L 163)

Obr. 8:
Vycpálekův komentář
k dopisu Marie Nová-
kové z 21. 5. 1931
(Praha: NK ČR,
sign. 59 L 163)

(► Obr. 8). K odesílatelce, Marii Novákové, na vnitřní stranu druhého, vnějšího obalu napsal poznámku: »strkala do všeho nos a Nováka jen zbytečně popuzovala«.

I když korespondence V. Nováka zachovaná v Hudebním oddělení NK ČR nečítá ani desítku kusů, velice dobře dokumentuje vztah obou umělců, od vřelého přátelství až k nedorozumění a bolestnému rozchodu. To, že do rukopisné sbírky oddělení Vycpálek dokázal zařadit i dopis Novákovy ženy, svědčí o jeho touze zdokumentovat události bez rozdílu. O zármutku, který mu nastalý stav vztahu mezi ním a Novákem působil, však vypovídá komentář, který měl potřebu napsat. Cítil, že jako adresát dopisu musí ze svého pohledu nastínit okolnosti, za nichž dopis obdržel a nepřímou tím poukázal i na nezvratitelnost obratu v jejich vztahu.³⁴ Přepis všech dopisů přináší příloha na konci této studie.

Rukopisy skladeb Vítězslava Nováka v Hudebním oddělení NK ČR (přehled)

Během svého působení jako vedoucí hudebního oddělení získal L. Vycpálek celkem osm rukopisů Novákových skladeb. Během následujících let přibýlo do sbírky ještě šest dalších. Dnes jsou

³⁴ Dalších šest známých kusů Novákovy korespondence adresovaných Ladislavu Vycpálkovi, cca z let 1909-1921, je uloženo v NM-ČMH (sign. G 5030-5035). Jedná se o čtyři pohlednice a dva korespondenční lístky. Ve dvou případech jde o stručná sdělení odeslaná a doručena v rámci Prahy, ve dvou pozdravy z Bitova, jeden je pozdravem z letní cesty do Dánska (1912) a jeden z italské cesty (1921).

v ní zastoupeny skladby z celého Novákova tvůrčího období od raných písní z roku 1893 po Svatováclavský triptych z roku 1941.

Zkomponováno	Název skladby	Signatura v NK ČR Typ rukopisu Datace	Rok akvizice
1893	<i>Velebná noc</i> , op. 4 (<i>Písně pro sólový hlas s průvodem klavíru</i>), č. 7, SchN 32	59 R 117 Autograf: partitura [1893?]	1924
1896	<i>Serenáda č. 1</i> op. 13 (<i>Za soumraku</i> , čtyři klavírní skladby), č. 3, SchN 47	59 R 119 Skica [1896?]	1924
1896	<i>Serenáda č. 2</i> , op. 13 (<i>Za soumraku</i> , čtyři klavírní skladby), č. 4, SchN 47	59 R 120 Autograf [1896?]	1924
1896-97	<i>Kvintet a moll</i> pro klavír, 2 housle, violu, violoncello, op. 12, SchN 49	59 R 1021 Opis partitury [1897?]	1935 (dříve V. Müller)
1896-97	<i>Kvintet a moll</i> pro klavír, 2 housle, violu, violoncello, op. 12, SchN 49	59 R 4010 Opis partitury a hlasů [1897?]	1985 (dříve E. Pečírka)
1898	<i>Maryša</i> , dramatická ouvertura podle stejnojmenného dramatu bratří Mrštíků pro velký orchestr, op. 18, SchN 57	59 R 118 Průběžná skica [1898-1901?]	1924
1900	<i>Sonata Eroica</i> pro klavír, op. 24, SchN 68	59 R 1031 Opis s autografními vpisy [1900-1924?]	1935 (dříve V. Müller)
1906	<i>Toman a lesní panna</i> , symfonická báseň podle české pověsti pro velký orchestr, op. 40, SchN 89	59 R 1938 Skica [1904-1906?]	1951 (dříve M. Veselá)
1907	<i>Lady Godiva</i> , ouvertura k tragédii Jaroslava Vrchlického, op. 41, SchN 91	59 R 108 Autograf: partitura [1907?]	1923
1907	<i>Gavota D dur</i> (pro neuskutečněnou operu <i>Jánošík</i>), SchN 92	59 R 1936 Skica [1907?]	1951 (dříve M. Veselá)
1912	<i>Erotikon</i> , šest písní pro hlas a klavír, op. 46, SchN 100	59 R 121 Autograf: zpěvní hlas [1912?]	1924
1923	<i>Kytice lidových písní</i> pro klavír s podloženým textem, SchN 118	59 R 4982 Autograf [1923-1948?]	1994
1938	<i>Kvartet G dur</i> pro dvoje housle, violu a violoncello, op. 66, SchN 138	59 R 2085 Náčrty pro 1. větu [1938?]	1963
1941	<i>Svatováclavský triptych</i> pro varhany, op. 70, SchN 143	59 R 2051 Autograf [1941?]	1962

Tab. 2:
Seznam rukopisů skladeb Vítězslava Nováka uložených v Hudebním oddělení NK ČR (chronologicky podle doby kompozice)

Z nejvýznamnějších děl skladatele jsou zastoupeny např. *Sonata Eroica* pro klavír, symfonická báseň *Toman a lesní panna* nebo orchestrální ouvertura *Lady Godiva*. Z komorní tvorby raná verze *Klavírního kvintetu a moll* z roku 1897 nebo vrcholný *Smyčcový kvartet č. 3 G dur*, op. 66.

Dokumenty jsou několikerého typu – jedná se o krátké náčrty, průběžné skici, autografy finálních tvarů kompozic, někdy s pozdějšími revizemi, nebo o dobové opisy, někdy rovněž s autografními vpisy.

Vladimír Lébl ve své monografii věnované životu a dílu Vítězslava Nováka k rukopisům jeho skladeb uvedl:

»Mnoho dbal Novák na vnější úpravnost svých skladeb. Při pohledu na jeho rukopisy můžeme hovořit o vyslovené kaligrafii: droboučké, jasné a přesně kreslené noty, pravítkem úzkostlivě odměřované taktové čáry a spojující trámce, naprostá čistota celé práce. Chybná

místa jsou přepečlivě retušována, mnohdy přepsal Novák raději celou stránku partitury znovu, aby drobná chybička nekazila výsledný obraz. Když bylo dílo již hotovo a přepsáno opisovačem, choval se Novák k autografu naopak zcela neotcovsky. Skici pohodil nebo spálil (zachovalo se jich jen nepatrné množství), partitury často až lehkověrně daroval přátelům, mnoho skladeb při pravidelných prověrkách vyškrtl z opusování a zničil. Pozdější zásahy do skladeb nebyly časté. Radikálně změnil pouze klavírní kvartet c moll, klavírní kvintet a moll, [...].³⁵

Sám Vítězslav Novák se ve svých vzpomínkách k svému přístupu k několika svým rukopisům vyjádřil. O svých cvičných pracích z dob studií uvedl:

»Nechápu věru, proč jsem tyto dokumenty [...] po tak dlouhá léta u sebe přechovával. Když konečně můj zrak o ně zavadil, [...] za chvíli bíděně zašly v plamenech.«³⁶

O své rané orchestrální *Rhapsodii* napsal:

»Ostatně proč bych ji ještě stále u sebe přechovával? Kdybych náhodou neočekávaně zhy-nul, stala by se předmětem kritického bádání, byla snad, ó hrůzo, pietně vydána. Necht' zmizí v krematoriu přede mnou [...].«³⁷

Na druhou stranu, třeba o raném *Klavírním kvartetu c moll*, op. 7, SchN 33, z něž při revizi vypustil dvě vety a nahradil jinou hudbou, uvedl:

»Do budoucna zde slavně slibuji, že bude-li se po mé smrti ten kvartet hrát ve znění původním, nepřijdu za to nikoho strašit. V těch zavržených dvou větách je muzika mladistvě vášnivá a roztoužená.«³⁸

Průzkum pramenů uložených v Národní knihovně nestačí k aktualizaci či novému formulování již šedesát let publikovaných zmíněných Léblových závěrů. I zdejší Novákovy finální autografy, jichž je celkem pět, jsou zapsány s pečlivostí, se zjevnou snahou o čitelnost zápisu. Někdy však kvůli příliš drobnému písmu splývají jednotlivé tahy, což čitelnost zhoršuje (viz např. autograf *Svatováclavského triptychu*, sign. 59 R 2051), a o »vyslovené kaligrafii« nelze ve zdejších případech hovořit. Právítkem odměřované taktové čáry najdeme v menšině zdejších autografů (pouze v autografní partituře ouvertury *Lady Godiva*, sign. 59 R 108, a autografu *Svatováclavského triptychu*, sign. 59 R 2051).

V Národní knihovně je dochováno pět skic, jež jsou zapsány většinou tužkou ve velké rychlosti s malou snahou o čitelnost, pouze skica k ouvertuře *Maryša* je zapsána inkoustem a pečlivě. K tomu přistupují tři profesionální opisy neznámých opisovačů: opis skladby *Sonata Eroica* s Novákovými autografními vpisy a dva opisy rané verze *Kvintetu a moll* s drobnými odchylkami mezi sebou.

K dataci Novákových rukopisů uložených v NK ČR

Žádný ze zdejších Novákových notových rukopisů ani opisy jeho skladeb nejsou datovány. Dva z autografů nesou datum v dedikaci, jež však s dobou vzniku souvisí zřejmě pouze v případě *Svatováclavského triptychu* pro varhany, sign. 59 R 2051, komponovaného na podzim roku 1941. Ani zde ale není datace jednoznačná.

Tento opus je věnován vyšehradskému kanovníkovi Antonínu Střížovi, s nímž se Vítězslav Novák osobně seznámil v lednu roku 1940 a brzy se spřátelili.³⁹ Stříž pak patřil k Novákovým nejbližším přátelům jeho zralého věku, dal mu podnět ke kompozici *Triptychu*⁴⁰ a rovněž pak, nejprve bez Novákova vědomí, financoval jeho tištěné vydání.⁴¹ Věnování A. Střížovi je uvedeno

³⁵ LÉBL, *Vítězslav Novák* (◀ pozn. 10), s. 306-307.

³⁶ NOVÁK, *O sobě a o jiných* (◀ pozn. 13), s. 40.

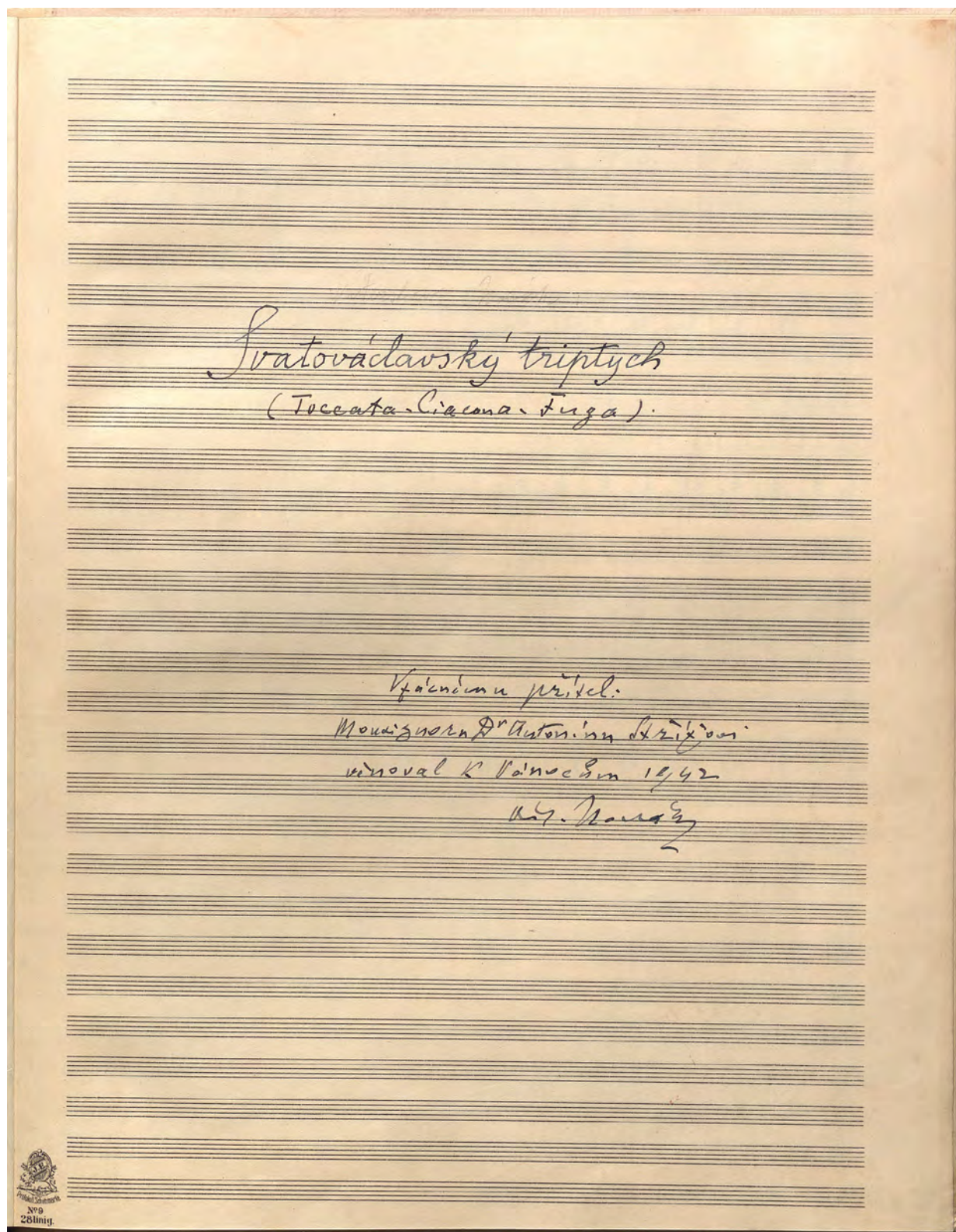
³⁷ Tamtéž, s. 41.

³⁸ Tamtéž, s. 56.

³⁹ Antonín Stříž (1888-1960), římskokatolický kněz a kanovník vyšehradské kapituly od roku 1939. K seznámení a kontaktům mezi V. Novákem a A. Střížem viz zejména korespondenci: <https://www.vitezslavnovak.cz/soubor-pisemnosti-antoninu-strizi/d-1024/p1=1036> a Novákovy vzpomínky: NOVÁK, *O sobě a o jiných* (◀ pozn. 13), s. 337.

⁴⁰ Viz komentář M. Schnierera a L. Peřinové u dopisu V. Novák → A. Stříž, 7. 5. 1942, <https://www.vitezslavnovak.cz/soubor-pisemnosti-antoninu-strizi/d-1024/p1=1036>.

⁴¹ NOVÁK, Vítězslav: *Svatováclavský triptych*, op. 70, Praha: Hudební matice Umělecké besedy, 1943, revidoval a varhanní rejstříky doplnil Bedřich Antonín Wiedermann. B. A. Wiedermann (1883-1951), žák V. Nováka (1909), profesor varhanní hry na pražské konzervatoři (od r. 1920) a na AMU (od r. 1946) uvedl *Svatováclavský triptych* v premiéře ve Smetanově síni Obecního domu 6. 3. 1942. K financování tištěného

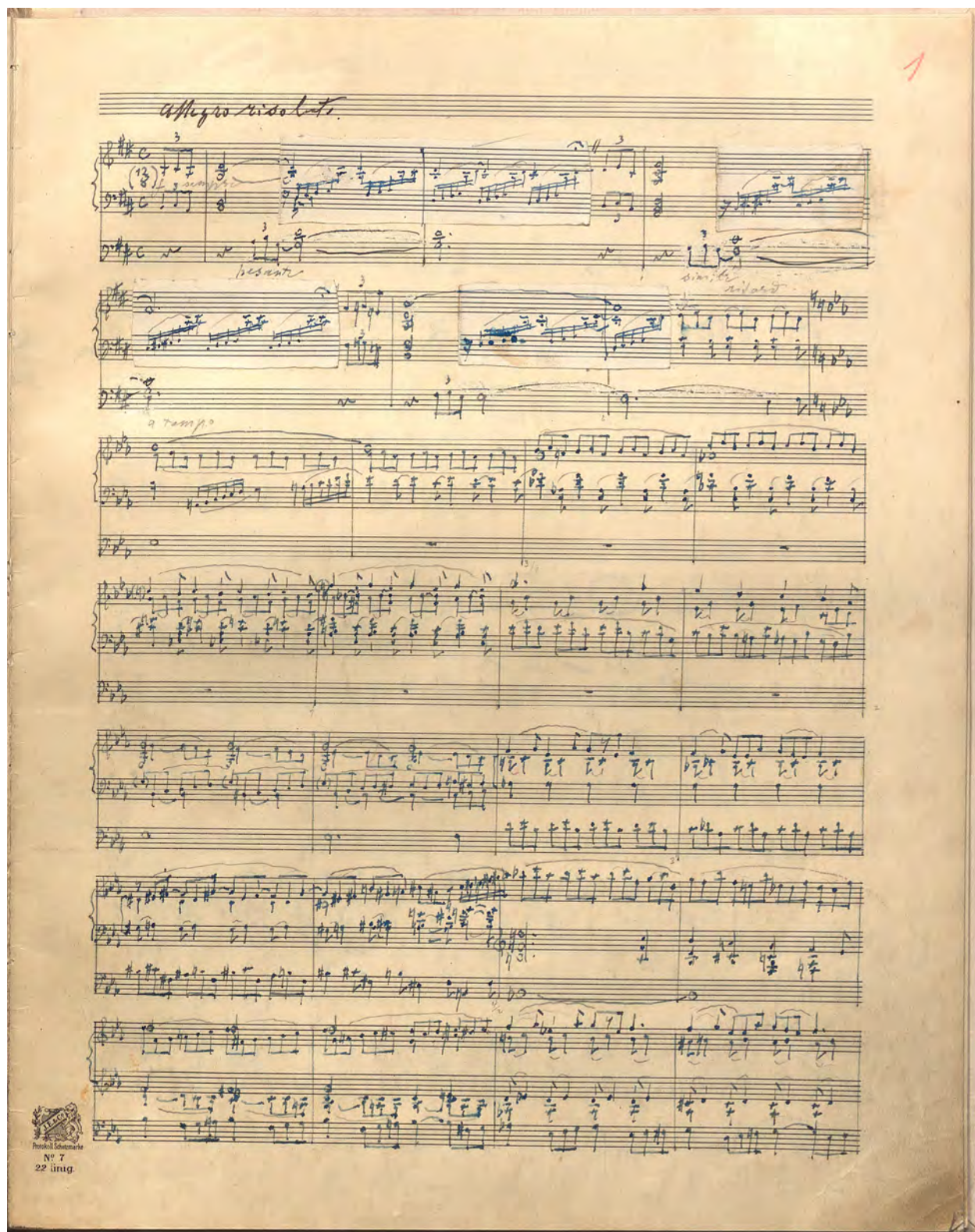
na titulní straně tištěného vydání. Autograf *Triptychu*, sign. 59 R 2051 (► Obr. 9-10), je pak konkrétním rukopisným exemplářem, který V. Novák A. Strížovi daroval. Na jeho titulní straně čteme:

»Vzácnému příteli Monsignoru Dr. Antonínu Strížovi věnoval k Vánocům 1942 Vít. Novák.«⁴²

vydání viz dopis V. Novák → A. Stríž, 17. 4. 1943, <https://www.vitezslavnovak.cz/soubor-pisemnosti-antoninu-strizi/d-1024/p1=1036>.

⁴² Jiný, v tematickém katalogu evidovaný autograf *Svatováclavského triptychu* je uložen v NM-ČMH, inv. č. S 143/566. Tento rukopis dedikaci neobsahuje.

Obr. 9:
Autograf Svatováclavského triptychu pro varhany, op. 70, titulní list s dedikací Antonínu Strížovi (Praha: NK ČR, sign. 59 R 2051)

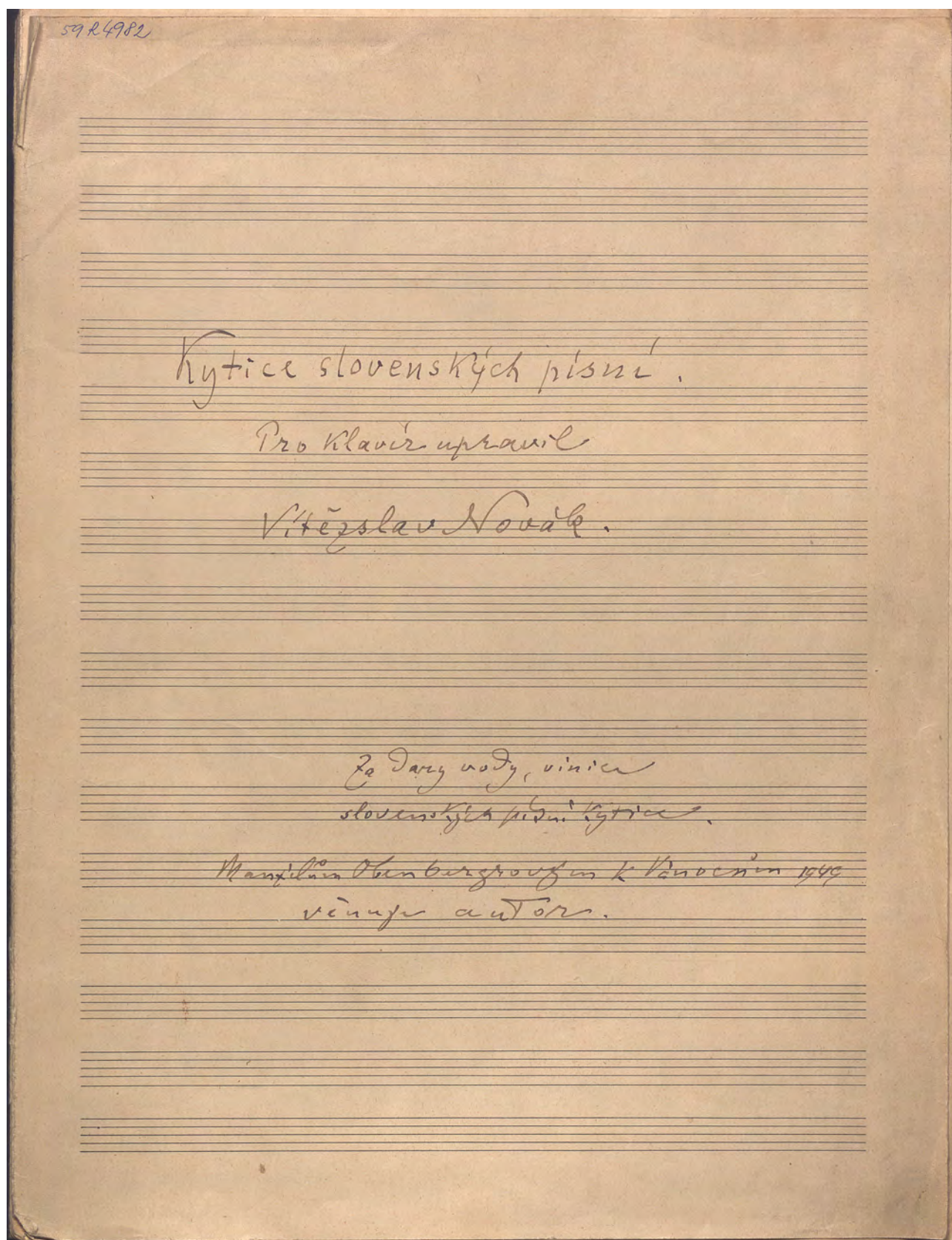
Obr. 10:
Autograf Svatováclavského triptychu pro varhany, op. 70, s. 1 (Praha: NK ČR, sign. 59 R 2051)

Autograf byl do Národní knihovny získán brzy po smrti A. Stříže, roku 1962, a to v časové blízkosti jiného Novákovy rukopisu obsahujícího dedikaci A. Střížovi – Novákových náčrtů k první větě Kvartetu č. 3 G dur, sign. 59 R 2085.⁴³

V. Novák na *Triptychu* pracoval na podzim roku 1941 a premiéra se odehrála v březnu 1942.⁴⁴ Již v dopise z 9. 1. 1942 adresovaném A. Střížovi V. Novák zmiňuje dedikaci v minulém čase:

⁴³ V případě náčrtů *Smyčcového kvartetu č. 3*, op. 66, sign. 59 R 2085, se dedikace týká pouze tohoto konkrétního rukopisu, a nikoliv díla jako takového. Znění dedikace: »Drahému příteli Msgr. Střížovi na památku Vít. Novák« (► Obr. 15).

⁴⁴ Viz pozn. 41.

»Nížepsaný se také takto a jinak ještě s Římem vyrovnal. Přitom však zcela dobře může mít rád ještě Římány, osobně mu velmi sympatické. Což také dokázal dedikací Svatováclavského triptychu.«⁴⁵

Datum v dedikaci ve zdejším autografu tak vzbuzuje otazníky. Skutečně daroval V. Novák tento

Obr. 11:
Autografní čistopis
Kytice lidových písní,
titulní list s dedikací,
(Praha: NK ČR,
sign. 59 R 4982)

⁴⁵ <https://www.vitezslavnovak.cz/soubor-pisemnosti-antoninu-strizi/d-1024/p1=1036>.

1. Nisto, nisto ^{všechno} *Quasi allegretto* mil - ťe - - - ho, jako ja mam *a tempo* mi - lov - ní - ka jed - ne - *poco rit.*

Pedale discretamente - hoj; *a tempo* ^{sva - ta} cho - dit ku *poco rit.* me, *a tempo* du - bo - mil - je ma - va - me *poco rit.*

a tempo ^{u - do - v - ťe} svo - je srd - ce *ritardando molto* a - - - de *Andante cantando*

dim. *Ped. Ped.*

p Ká - zán - ce mi ma - to *mf* bic - le ká - s - ky *hna - ti* ta - do - lu, ta - do - lu *Dolce espr.*

com Ped. kom - by - ná - ro - vej ha - ti, ta - do - lu, ta - do - lu kom - by - ná - ro - vej *ritardando*

ha - ti. *Allegretto pastorale*

Copyright 1949 by Hudební malice Praha H.M. 1091

Obr. 12:
Autografní čistopis
Kytice lidových písní,
který sloužil jako
předloha pro tištěné
vydání, první notová
strana (Praha: NK ČR,
sign. 59 R 4982)

rukopis až k Vánocům 1942 – devět měsíců po premiéře, anebo Vánoce označoval rokem nastávajícího nového roku a již jej tedy věnoval k Vánocům na přelomu let 1941 a 1942?

Tuto otázku pomohl vyřešit průzkum jiného autografu uloženého v Národní knihovně, který sem byl získán roku 1994 – autografu *Kytice lidových písní pro klavír*, sign. 59 R 4982 (► Obr. 11-12). Obsahuje datované, poeticky formulované věnování, snad klavíristovi a básníkovi Jaroslavu Obenbergerovi, jehož Novák považoval za jednoho z nejlepších interpretů své

Sonaty Eroicy,⁴⁶ a jeho ženě. Dedikace zní »Za dary vody, vinice I slovenských písni Kytice. I Manželům Obenbergrovým k Vánocům 1949 I věnuje autor.« Životní dráha Vítězslava Nováka se však uzavřela 18. července 1949. A protože není pravděpodobné, že by již v létě s půlročním předstihem rukopis k Vánocům daroval, jeví se jako pravděpodobné, že rukopis daroval k Vánocům 1948 (resp. Vánocům na přelomu let 1948 a 1949) a byl zvyklý Vánoce označovat již nastávajícím rokem. Datum v dedikaci v obou rukopisech tedy ukazuje ke sklonku předchozího roku nebo začátku roku uvedeného, a nikoliv k jeho konci.

Díky tomu lze autograf *Triptychu* datovat přelomem let 1941 a 1942. K určení data autografu *Kytice lidových písni* datum v dedikaci nepřispívá, protože dosavadní badatelé kladou vznik této skladby do roku 1923 a ve hře jsou obě možnosti – dedikace staršího rukopisu i nového zápisu. I všechny ostatní zdejší rukopisy lze datovat pouze rámcově, podle obecnějších zjištění dosavadního novákovského výzkumu.

Skici

Rukopisy zdejších Novákových skladeb patří z typologického hlediska do několika oblastí – jsou zde zastoupeny skici, autografní zápisy definitivního znění skladeb, autografní zpěvní hlas i opisy (► Tab. 3).

Novákovy skici představují jen málo probádanou oblast jeho odkazu. Situace se oproti době šedesátých let 20. století, v níž V. Lébl konstatoval, že se dochovalo jen nepatrné množství skic,⁴⁷ stala o něco přehlednější díky vzniku již vícekrát zmiňovaného Novákova inventáře (S 143) v NM-ČMH v letech 1983-1985.⁴⁸ Podle v něm obsažených údajů víme, že v NM-ČMH jsou dohovány skici ke všem Novákovým operám a baletním pantomimám, *Podzimní* i *Májové symfonii* a desítky dalších kompozic.⁴⁹

Zcela podceněn byl způsob evidence skic v *Tematickém katalogu* Novákova díla z roku 1999.⁵⁰ Do hlavních katalogových záznamů skladeb byly informace ohledně skic převzaty z inventáře S 143; výjimečně byly doplněny i odjinud. Zcela zavádějící je však soupis, který v tzv. »Systematickém rejstříku«,⁵¹ členěném na »I. Skladby vokální« – »V. Díla jevištní«, »VI. Novákovy dodatečné instrumentace«, »VI. Klavírní výtahy« atd., obsahuje také soupis »VIII. Novákovy skicy [I].« Zde se nachází bez jakéhokoli vysvětlení⁵² výčet 32 skladeb s jejich katalogovým číslem v chronologickém sledu vzniku. V hlavním katalogovém záznamu však v plné polovině uvedených skladeb není o skice, natož jejím uložení žádná informace.⁵³ V tomto seznamu se často ocitla díla, k nimž jsou dohovány pracovní autografy (tedy autografy s revizemi), či původní znění, odlišné od definitivního znění ať již v detailech, nebo zásadněji. Jedná se však o partitury, tedy instrumentované znění, a nikoliv o skici v pravém smyslu.⁵⁴ Některé z evidovaných »skic« v rejstříku mají v hlavním záznamu pouze zmínku o skice, jež zjevně pochází ze vzpomínkové literatury. Přesný zdroj informace se uživatel bohužel nedozví.⁵⁵ Naopak některé skladby, jež v hlavním katalogovém záznamu mají informaci o skice, a to včetně místa jejího uložení, se do soupisu nedostaly.⁵⁶

⁴⁶ Viz NOVÁK, *O sobě a o jiných* (◀ pozn. 13), s. 391, a heslo *Obenberger Jaroslav*, in: *Československý hudební slovník osob a institucí*, 2: M-Ž, Praha: Státní hudební vydavatelství, 1965, s. 211.

⁴⁷ Viz výše s. 13/11 a pozn. 36.

⁴⁸ Inventář fondu S 143, viz CHADOVÁ, *Národní umělec Vítězslav Novák* (◀ pozn. 9).

⁴⁹ V NM-ČMH jsou uloženy i později získané Novákovy rukopisy nezahrnuté v *Inventáři S 143*, včetně skic (přír. č. 142/99, 99/97). Za poskytnuté informace děkuji Markétě Kabelkové a Marii Štastné. Skica klavírní verze díla *Pan*, op. 43, se nachází v Moravském zemském muzeu v Oddělení dějin hudby. Za informaci ohledně zde uložených rukopisů Novákových skladeb patří poděkování Ondřeji Pivodovi.

⁵⁰ SCHNIERER, *Vítězslav Novák: tematický a bibliografický katalog* (◀ pozn. 8).

⁵¹ Tamtéž, s. 481-489. V rejstřících extrahovaných pojmů je uvedeno katalogové číslo skladby.

⁵² Jediná vysvětlivka k tzv. *Systematickému rejstříku* je obsažena v *Autorské poznámce* na s. 11: »Systematický [rejstřík] prokazuje druhovou a žánrovou pestrost tvorby.«

⁵³ Viz např. *Bouře* op. 42, SchN 95 (SCHNIERER, *Vítězslav Novák: tematický a bibliografický katalog*, ▶ pozn. 8, s. 488, 224-231); *O věčné touze*, op. 33, SchN 80 (tamtéž, s. 488, 191-193).

⁵⁴ Viz např. *Klavírní kvintet a moll*, op. 12, SchN 49, 55 (tamtéž, s. 488, 100-102, 116-119); *Melancholie*, op. 2, SchN 70 (tamtéž, s. 488, 158-161).

⁵⁵ Viz např. *Serenáda D dur*, op. 36, SchN 84 (tamtéž, s. 488, 199-201). Zmínka o skice bez uvedení jakéhokoli zdroje není užitečná. Lze se totiž oprávněně domnívat, že všechny skladby Novák nejprve skicoval a teprve poté vypracoval čistopis.

⁵⁶ Viz např. *Barkaroly*, op. 10, SchN 45 (SCHNIERER, *Vítězslav Novák: tematický a bibliografický katalog*, ▶ pozn. 8, s. 80), nebo *Sonáta pro violoncello*, op. 68, SchN 141 (tamtéž, s. 380).

V textu této studie jsou brány jako skici výhradně rukopisné autografní pracovní materiály, které jsou dokumentem počátečního stadia kompozičního procesu. Nejedná se nikdy o vypracovaný autograf instrumentované skladby – tedy např. o partituru rané verze skladby, jež platila po určitou dobu jako její definitivní znění, i když byla poté dodatečnými revizemi vyhotovena nová finální podoba.

Novákovy dochované skici jsou vícera druhů. Průběžné skici zachycují celý průběh díla většinou v systémech o dvou osnovách (podobných klavírní sazbě), méně často o více osnovách s ohledem na hustotu faktury. Obsahují poznámky k tonálnímu průběhu i instrumentaci. Zřídka bývá zaznamenána dynamika. Většina dochovaných skic je psána tužkou, v některých byl původní zápis tužkou následně obtažen inkoustem,⁵⁷ spíše výjimečně je Novák zapsal inkoustem (např. s doplňky tužkou).

Tab. 3:
Seznam rukopisů
skladeb Vítězslava
Nováka uložených
v Hudebním oddělení
NK ČR (typy
pramenů)

Průběžné skici	
<i>Serenáda č. 1</i> , op. 13 (<i>Za soumraku</i> , čtyři klavírní skladby), č. 3, SchN 47	59 R 119
<i>Maryša</i> , dramatická ouvertura podle stejnojmenného dramatu bratří Mrštíků pro velký orchestr, op. 18, SchN 57	59 R 118
<i>Toman a lesní panna</i> , symfonická báseň podle české pověsti pro velký orchestr, op. 40, SchN 89	59 R 1938
<i>Gavota D dur</i> (pro neuskutečněnou operu <i>Jánošík</i>), SchN 92	59 R 1936
Krátké náčrty	
<i>Kvartet G dur</i> pro dvoje housle, violu a violoncello, op. 66, SchN 138	59 R 2085
Autografní čistopisy (partitury, klavírní noty)	
<i>Velebná noc</i> , op. 4 (<i>Písně</i> pro sólový hlas s průvodem klavírem), č. 7, SchN 32	59 R 117
<i>Serenáda č. 2</i> , op. 13 (<i>Za soumraku</i> , čtyři klavírní skladby), č. 4, SchN 47	59 R 120
<i>Lady Godiva</i> , ouvertura k tragédii Jaroslava Vrchlického, op. 41, SchN 91	59 R 108
<i>Kytice lidových písní</i> pro klavír s podloženým textem, SchN 118	59 R 4982
Autograf s autorskými revizemi	
<i>Svatováclavský triptych</i> pro varhany, op. 70, SchN 143	59 R 2051
Autografní hlas	
<i>Erotikon</i> , šest písní pro hlas a klavír, op. 46, SchN 100, zpěvní hlas	59 R 121
Opis s autografními vpisy	
<i>Sonata Eroica</i> pro klavír, op. 24, SchN 68	59 R 1031
Opisy (partitura, hlasy)	
<i>Kvintet a moll</i> pro klavír, 2 housle, violu, violoncello, op. 12, SchN 49	59 R 1021
<i>Kvintet a moll</i> pro klavír, 2 housle, violu, violoncello, op. 12, SchN 49	59 R 4010

K takovýmto skicám patří skica orchestrální ouvertury *Maryša*, op. 18, uložená v Národní knihovně (sign. 59 R 118) a zapsaná drobným úhledným písmem inkoustem na systémech o dvou osnovách (➤ Obr. 13).⁵⁸ Skladba vznikla v roce 1898 a byla revidována roku 1901. Poprvé zazněla na koncertě České filharmonie 28. ledna 1899. K *Maryše* se váže známá Nováková vzpomínka na Antonína Dvořáka:

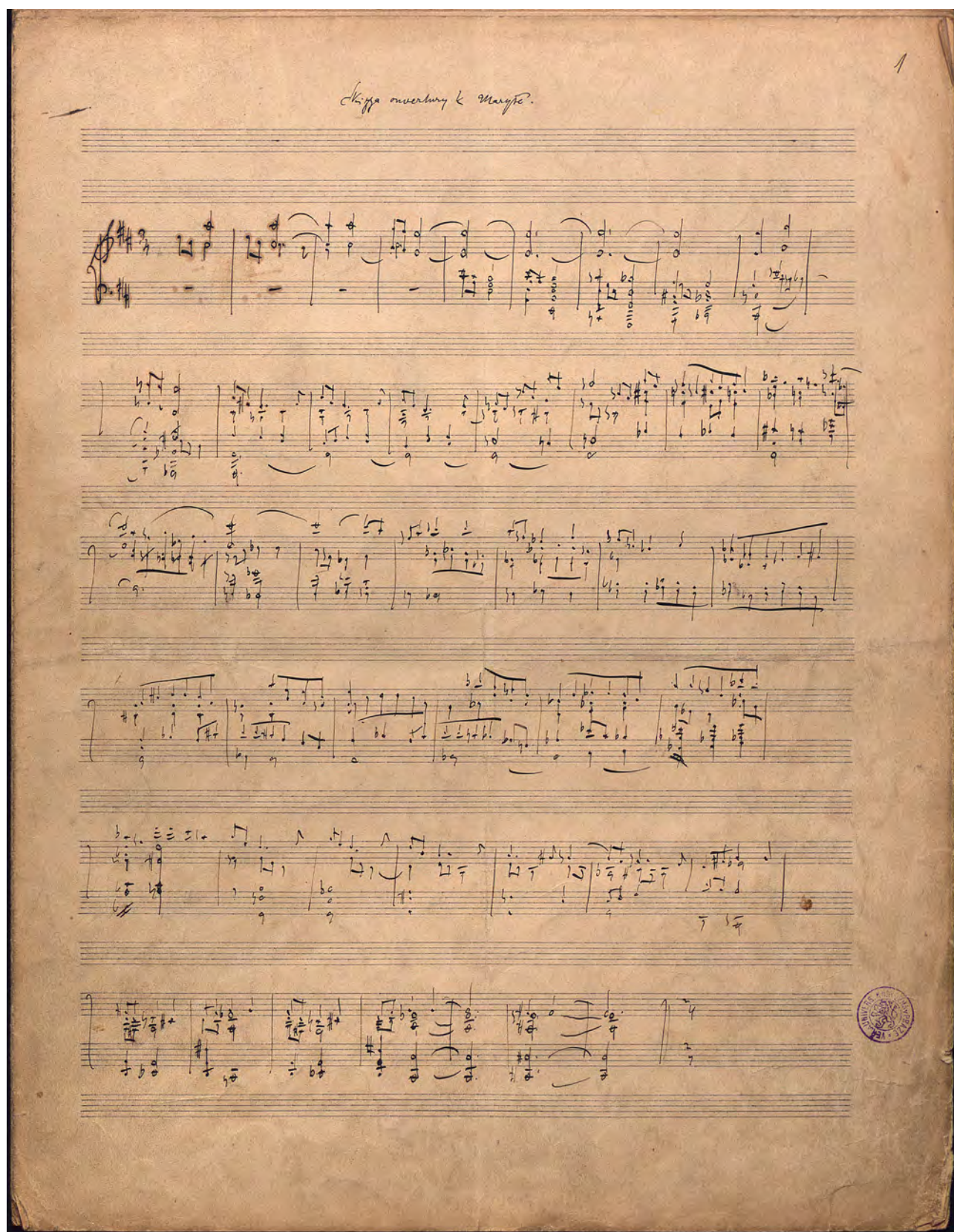
›Zahrál jsem ji v Dvořákově bytě na jeho vyzvání, v přítomnosti Sukově. Po jejím poslechu zněla kritika: ›Kardinální vada té ouvertury je, že začíná v D dur a končí v h moll.‹ ›Jak to?‹ zněla moje obrana. ›Žádné drama nezačíná přece katastrofou. Nevinná Maryša na začátku hry nemůže být v h moll, zločinná Maryša na jejím konci může ještě méně být v D dur. Ostatně jsou zcela bezprogramní skladby končící v jiné tónině, např. Chopinovo Scherzo b moll s koncem v Des dur.‹ ›Chopin mi není massgebend.‹«

NM-ČMH uchovává dvě autografní partitury díla, jedna obsahuje revize, druhá již znění s přijatými revizemi.⁵⁹ Skica NK ČR až překvapivě koresponduje s průběhem instrumentované finální podoby skladby.

⁵⁷ Viz např. *Karlštejn*, op. 50, SchN 104, skica NM-ČMH, inv. č. S 143/473.

⁵⁸ *Skizza ouvertury k Maryše*, Praha: NK ČR, sign. 59 R 118, nsvázaný rukopis, 3 bifolia, notový text psán na 11 číslovaných stranách, zápis inkoustem, přípis tužkou, bez titulního listu, bez data, bez podpisu skladatele, název skladby v záhlaví první notové strany. Podrobný popis viz *RISM online*.

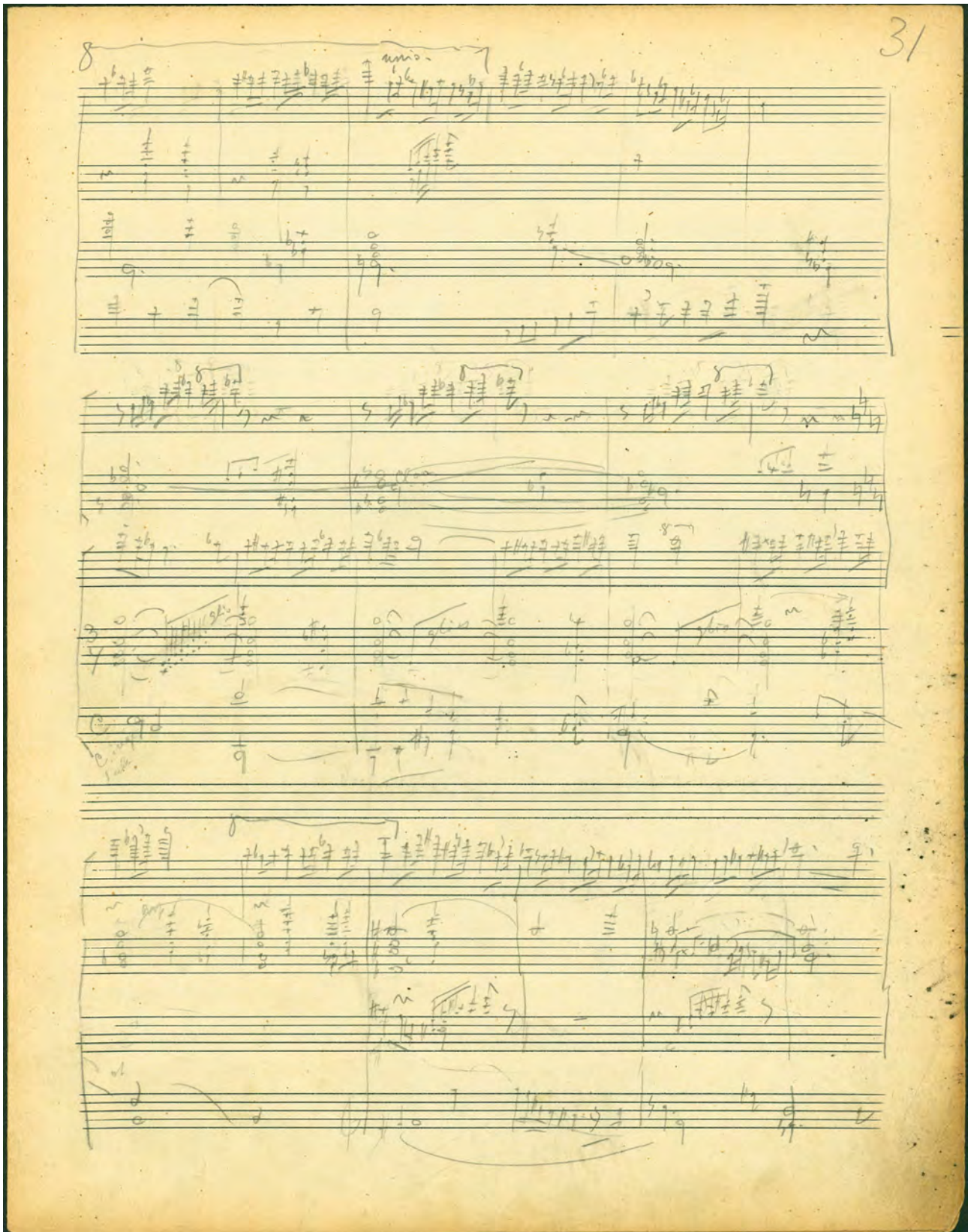
⁵⁹ NM-ČMH, inv. č. S 143/497 a 496.

Obr. 13:
Průběžná skica
ouvertury *Maryša*,
op. 18, s. 1
(Praha: NK ČR,
sign. 59 R 118)

Velmi dobře předjímají celý budoucí průběh finálních skladeb i tentokrát tužkou psané, daleko méně úhledně zaznamenané skici *Tomana a lesní panny*, sign. 59 R 1938 (► Obr. 14),⁶⁰

⁶⁰ Vítězslav Novák. *Toman a lesní panna*, symf. báseň (*Skizza*), sign. 59 R 1938, nsvázaný rukopis v později dodané obálce opatřené titulem, 49 číslovaných stran s notovým textem, další 3 strany s notovým textem za nimi následující, zápis tužkou v systémech o dvou až čtyřech osnovách, četné škrty, bez data, bez podpisu skladatele. Podrobný popis viz *RISM online*.

Obr. 14:
Průběžná skica
symfonické básně
Toman a lesní panna,
op. 40, s. 31
(Praha: NK ČR,
sign. 59 R 1938)

a *Serenády* č. 1 z klavírního cyklu *Za soumraku*, sign. 59 R 119.⁶¹ Skica *Serenády* představuje její jediný dochovaný autografní pramen. Skica *Tomana* je dokumentem kompozičního procesu, jehož instrumentovanou, vypracovanou podobu zachycuje autografní partitura v NM-ČMH.⁶² Je

⁶¹ *Serenada*, sign. 59 R 119, 1 folio, 2 popsané nečíslované strany, notový zápis tužkou, titul vlevo v záhlaví první notové strany, bez data, bez podpisu skladatele. Podrobný popis viz *RISM online*.

⁶² NM-ČMH, inv. č. S 143/510.

pravděpodobné, že se jedná o skicu, kterou v lednu roku 1908 zmínil Otakar Nebuška v článku *Vítězslava Nováka ›Toman a lesní panna‹*, když popisoval okolnosti, za nichž skladba vznikala:

»[...] zaujala ho látka ›Tomana a lesní panny‹ svým ovzduším kouzla a vášně. Plán díla, téma kouzelné moci, zrodily se bez bolesti, a tempem značně rychlým klusal Toman k jízdě cestičkou pravou k děvčici do Podhájí k myslivci. Ale dojel jen tam. Autokritičnost Nováková nepřijala na milost žádné pokračování, které se mu vnukalo: marně hledal ono pravé ›E-dur‹, k němuž tehdy dospěl a které měl sice v srdci, ale dosud ne na jazyku. Bylo potřeba další krystalisace myšlenky. A nemálo přispělo i provedení Straussovy ›Salome‹ o květnových slavnostních hrách německého divadla r. 1906, které Novákovi dodalo zmužilosti, že se vši smělostí může hudebně vyjádřit veškeren ten vzrůst vášnivého kouzla ve vír kouzelné vášně. Po prázdninách r. 1906 na podzim věc byla zralá ... Když o Sylvestru 1906 přátelé přišli pro Nováka, odvést ho k obvyklému zakončení roku na Vikárce na Hradčanech, spatřili již celou, podrobně hotovou skizzu, psanou na 3-4 linkových systémech, toho dne dokončenou.«⁶³

Jiný typ skici, teprve předstapeň průběžné skici, představují daleko méně přehledné a čitelné kratší náčrty s mnoha škrty k první větě *Smyčcového kvartetu G dur*, op. 66, sign. 59 R 2085 (► Obr. 15).⁶⁴ Tato skica je dokumentem procesu tvorby, jež sám V. Novák komentoval brzy po jejím vzniku v lednu roku 1938.

»Nakonec něco o tempu skladebném! Práce začata v polovině ledna za velmi stísněné nálady, vyvolané napjatou situací politickou i starostmi osobními. Pro psychologii tvoření je zajímavé, že v té vážné a smutné době věta bezstarostně veselá napsána poměrně snadno, kdežto větu bolestně vzrušenou se mi podařilo dovésti jen asi do polovice. Marné bylo všechno další úsilí vzdorovati duševní sklíčenosti; přišel anšlus – a nemohl jsem ani o takt dále! Tato nucená přestávka trvala trochu dlouho, celých 7 měsíců.«⁶⁵

Skicu věnoval v upomínku příteli Antonínu Střížovi.⁶⁶

Poslední ze skic uchovávaných v Národní knihovně je skica *Gavotty D dur*, sign. 59 R 1936,⁶⁷ její jediný dochovaný pramen, k nerealizované opeře Jánošík. Novák o tomto díle napsal:

»Vedle skladeb od sebe se tak různících, Tomana a Godivy, vnikla téhož roku skladbička opět zcela s nimi kontrastující: Gavotta k opeře o Jánošíkovi. Tento zbojník byl v osmnáctém století ve Svatém Mikuláši popraven [...]. Nemáje dosud libreta, napsal jsem si jaksí do zásoby gavottu s musettou. Když však libreto jedním z mých známých bylo napsáno, shledal jsem je příliš operistickým a upustil od jeho zhudebnění.«⁶⁸

Autografní čistopisy

Zřejmě nejcenějším Novákovým autografem uloženým v NK ČR je partitura orchestrální ouvertury *Lady Godiva*, sign. 59 R 108 (► Obr. 16).⁶⁹ Jde o jediný známý dochovaný finální autograf tohoto díla. Skladba byla komponována v září a říjnu roku 1907 k slavnostnímu zahajovacímu představení v Městském divadle na Královských Vinohradech v Praze a skutečně při něm v provedení České filharmonie, posílené o členy orchestru Národního divadla, pod taktovkou Ludvíka Čelanského 24. listopadu 1907 poprvé zazněla. Její první koncertní provedení 1. března 1910 v Rudolfinu natolik zaujalo ředitele vídeňského nakladatelství Universal Edition Emila Hertzku a vzbudilo jeho zájem o další Novákovu tvorbu, že vzápětí uzavřel se skladatelem smlouvu na deset let o předkupním právu a zavázal se vydat alespoň šest Novákových orchestrálních děl.⁷⁰

⁶³ NEBUŠKA, Otakar: *Vítězslava Nováka ›Toman a lesní panna‹. Hudební báseň op. 40. díle ballady Frt. Lad. Čelakovského*, in: *Hudební revue* 1/1 (1908), s. [13]-18.

⁶⁴ [*Kvartet G dur*, náčrty], sign. 59 R 2085, nesvázaný rukopis 12 číslovaných listů, 15 stran s notovým textem, zápis tužkou, dedikace inkoustem, bez data. Podrobný popis viz *RISM online*.

⁶⁵ *Vítězslav Novák o svém třetím smyčcovém kvartetu. K provedení díla ve Spolku pro komorní hudbu v Praze*, in: *Rytmus* 4 (1939), č. 5 (16. 1.), s. 30.

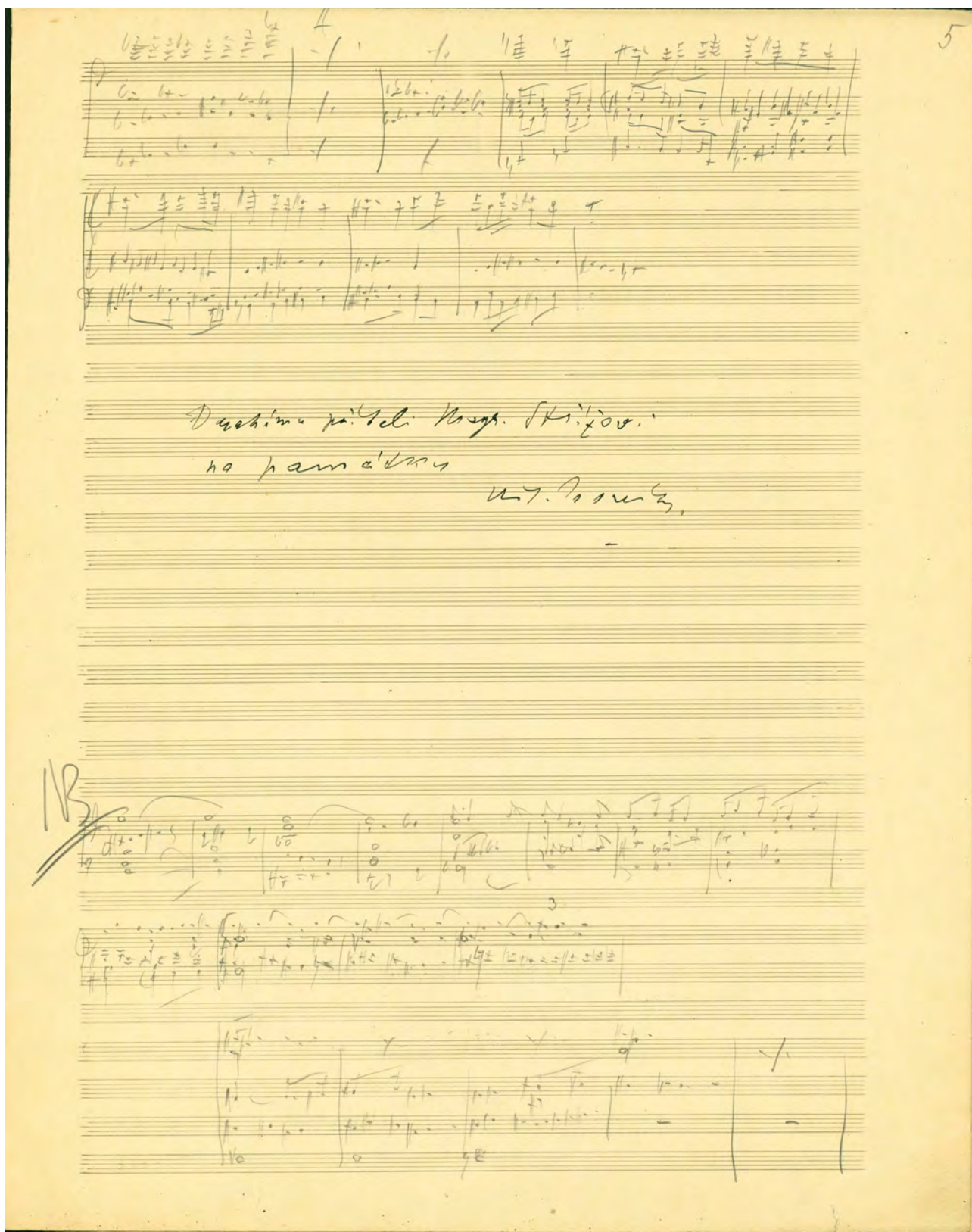
⁶⁶ Blíže viz výše s. 13/11-15/13.

⁶⁷ *Vítězslav Novák. Gavotta. Skizza*, sign. 59 R 1936, nesvázaný rukopis v později dodané obálce opatřené titulem, 4 listy, 5 stran s notovým textem, zápis tužkou v systémech o dvou osnovách, četné škrty, bez data, bez podpisu skladatele. Podrobný popis viz *RISM online*.

⁶⁸ NOVÁK, *O sobě a o jiných* (◀ pozn. 13), s. 150.

⁶⁹ V NM-ČMH je uložena skica, inv. č. S 143/495.

⁷⁰ KRŮPKOVÁ (ed.), *Vítězslav Novák – Universal Edition Wien* (◀ pozn. 32), s. 13-14.

Obr. 15:
Náčrty ke *Smyčcovému kvartetu, op. 66, list 5 s dedikací Antonínu Strážíkovi* (Praha: NK ČR, sign. 59 R 2085)

Zdejší autograf ouvertury, psaný inkoustem, je čistopisnou partiturou, kterou s velkou pravděpodobností používali dirigenti pro nastudování a první provedení.⁷¹ Svědčí pro to ohmatané rohy následkem otáčení i vpisy orientačních písmen, zvýraznění a doplňky dynamiky modrou tužkou. Partitura pochází pravděpodobně z podzimu roku 1907. Ač skladba zapůsobila

⁷¹ *Lady Godiva*, sign. 59 R 108, rukopis v původní vazbě, měkká, lepenková, černá obálka, 62 tužkou číslovaných popsaných stran, notový zápis inkoustem, vpisy modrou, červenou a obyčejnou tužkou, bez titulního listu, bez datace, název skladby a Novákův podpis v záhlaví první notové strany. Podrobný popis viz *RISM online*.

Lady Godiva

Václav Novák, op. 41.

Feroco.

3

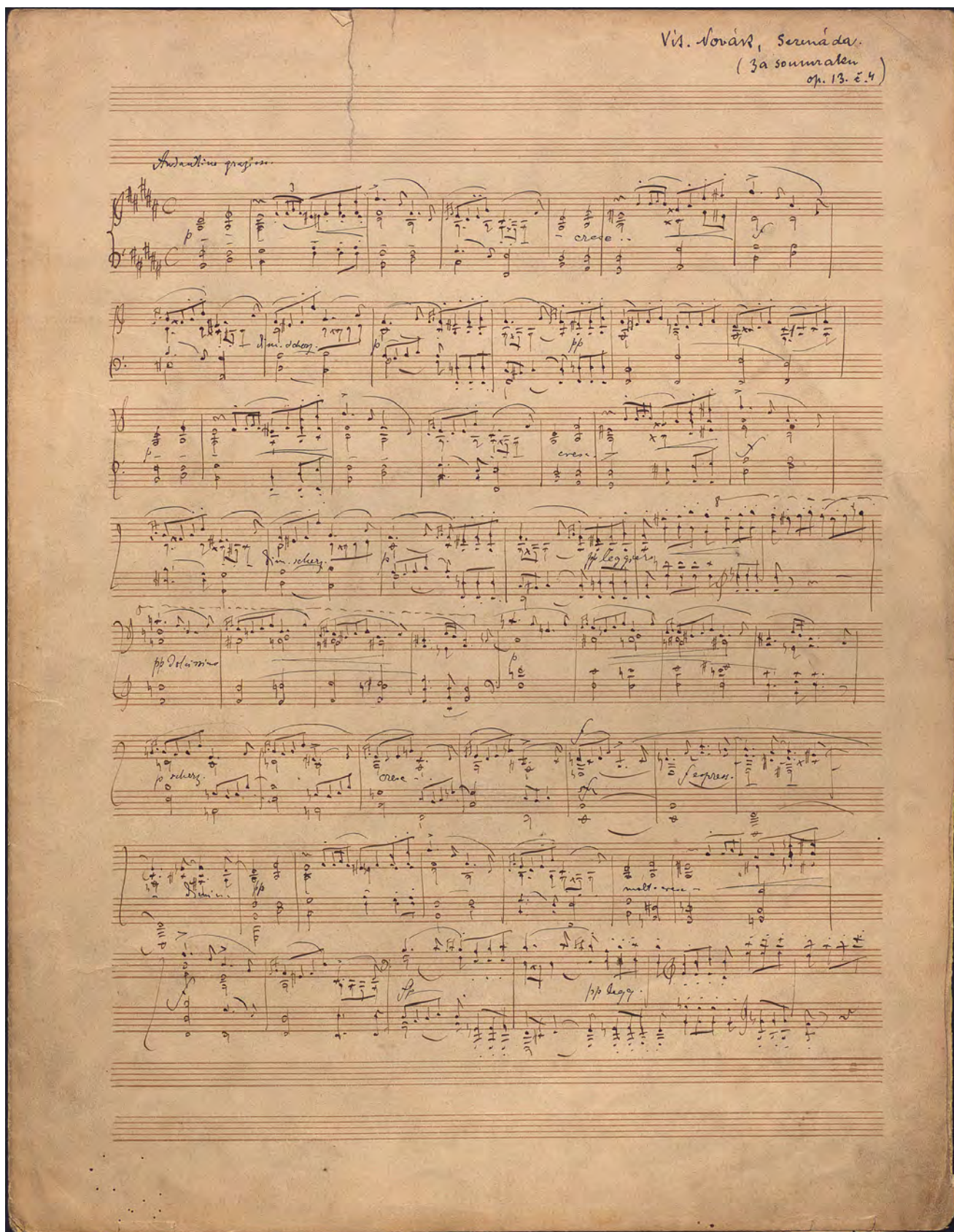
No 8.
26 linig.

jako impuls k uzavření nakladatelské smlouvy s Universal Edition, vyšla v tomto nakladatelství až v roce 1919.

Modrou tužkou byly do autografní partitury zapsány i lektorské údaje.⁷² Přímou předlohou

Obr. 16:
Autografní čistopis
ouvertury *Lady*
***Godiva*, op. 41, s. 1**
(Praha: NK ČR,
sign. 59 R 108)

⁷² Viz předeštlí, kde se nachází zapsané a následně vygumované, ale přesto čitelné vpisy modrou tužkou: »str. 22 Engl dim?« »Cor 4: str. 31 t. 2 v hlasu něco jiného!!!«

Obr. 17:
Autograf klavírní skladby *Serenáda č. 2 z cyklu Za soumraku, op. 13, č. 4*, první notová strana, vpravo nahoře Vycpálkův přepis (Praha: NK ČR, sign. 59 R 120) pro tištěné vydání však tato partitura nebyla. A lektorské údaje tak mohou pocházet z přípravy opisu, který následně funkci tiskové předlohy plnil.⁷³

⁷³ Viz nedatovaný dopis V. Novák → Universal Edition a dopis z 26. 10. 1920 V. Novák → Dr. Kalmus, KRUPKOVÁ (ed.), *Vítězslav Novák - Universal Edition Wien* (← pozn. 32), s. 208-209. V poválečném období pracoval jako korektor U. E. Alois Hába, který je v dopise rovněž zmíněn.

Čistopisné autografy Novákovy *Kytice lidových písní* pro klavír s podloženým textem, sign. 59 R 4982, a *Serenády* č. 2 (čtvrté skladby z klavírního opusu *Za soumraku*), sign. 59 R 120, jsou jedinými známými dochovanými autografy těchto skladeb. Rukopis skladby *Kytice lidových písní* (≪ Obr. 11-12),⁷⁴ jež vznikla na podnět Václava Mikoty snad kolem roku 1923,⁷⁵ sloužil jako předloha pro vydání v Hudební matici Umělecké besedy roku 1950. Nese přípis o copyrightu, lektorské značky k rozvrhu stran tisku ad. Ve srovnání s tištěným vydáním však obsahuje řadu drobných odchylek.

Čistopisný autograf *Serenády* č. 2 (≪ Obr. 17)⁷⁶ z klavírního cyklu *Za soumraku*, rané skladby, jež byla zkomponována v roce 1896 za prázdninového pobytu ve Velkých Karlovicích, neobsahuje titul, Novákův podpis ani dataci a od prvního tištěného vydání z roku 1896 u berlínskému nakladatelství Simrock se liší drobnými odchylkami zejména v oblasti artikulace.

Rukopis *Svatováclavského triptychu*, sign. 59 R 2051 (≪ Obr. 9-10)⁷⁷ – exemplář, který Novák věnoval Antonínu Střížovi – je autografním čistopisem s dodatečnými, ale ne příliš četnými autorskými revizemi, provedenými zejména pomocí přeškrubek, razur a vpisů v místech, kde bylo volné místo.⁷⁸ Notový text je psán inkoustem, většina obloučků, dynamiky a agogiky je psána obyčejnou tužkou. Dle revizí lze soudit, že vznikl dříve než autograf uložený v NM-ČMH.⁷⁹ Změny provedené v rukopisu NK ČR jsou již součástí znění autografu NM-ČMH, který již další revize obdobného rozsahu neobsahuje. Při revizi původního zápisu v rukopisu NK ČR došlo k více změnám v detailech i hudebním průběhu samotném, což se zrcadlí i ve změnách počtu taktů.⁸⁰ Velmi drobné, místy navíc rozpité písmo autografu NK ČR je mnohde špatně čitelné – jedna strana obsahuje zápis na sedmi systémech o třech osnovách pod sebou (a celý notový zápis *Triptychu* zabírá pouhých 16 stran). Rukopis NM-ČMH je daleko lépe čitelný, je zapsán větším písmem – jeho jedna strana obsahuje zápis v pěti systémech o třech osnovách pod sebou (notový zápis zabírá 22 stran).⁸¹ Autografy se od sebe liší v některých drobnostech týkajících se dynamiky i výšek not nebo např. tempového označení středního dílu – *Ciacony*. Zatímco v rukopisu NK ČR je označen »Largo«, v autografu NM-ČMH je označen již shodně jako posléze v prvním tištěném vydání »Andante«.⁸²

Poslední čistopisný autograf ze sbírek NK ČR, rukopis rané, nepublikované písně *Velebná noc* z roku 1893, jež nese označení »op. 6. č. 5«, sign. 59 R 117 (➤ Obr. 18),⁸³ má rovněž srovnávací materiál v NM-ČMH – hned dva čistopisné autografy a skicu.⁸⁴ Píseň *Velebná noc*, na rozdíl od

⁷⁴ *Kytice slovenských písní*, sign. 59 R 4982, nesvázaný rukopis, 5 listů (2 bifolia, 1 folio) v obálce, 10 nečíslovaných stran s notovým textem, notový zápis inkoustem, nečetné vpisy tužkou a červenou tužkou, na přední straně obálky titul a dedikace: »[...] Manželům Obenbergrovým k Vánocům 1949 [...]«. Ohledně datace a dedikace viz výše s. 13/11-18/16. Podrobný popis viz *RISM online*.

⁷⁵ NOVÁK, Vítězslav: *Kytice lidových písní pro klavír*. Praha: Hudební matice, 1950. Informace o vniku na popud V. Mikoty viz předmluva na nečíslované straně tohoto vydání (ŠTĚDRŮN, Bohumír: *Národní umělec Vítězslav Novák Slovensku*).

⁷⁶ *Serenáda*, sign. 59 R 120, 1 bifolio, 2 nečíslované strany s notovým textem (fol. 1^r-1^v), zápis inkoustem, bez titulu, bez podpisu, bez data. Podrobný popis viz *RISM online*.

⁷⁷ *Svatováclavský triptych*, sign. 59 R 2051, rukopis v pevné vazbě, desky bílé barvy, na předních deskách tištěno zlatým písmem: »VÍTĚZSLAV NOVÁK I SVATOVÁCLAVSKÝ TRIPTYCH«, 16 číslovaných stran s notovým textem (fol. 2^r-9^v), notový zápis inkoustem a obyčejnou tužkou, titulní list s dedikací, bez data. Podrobný popis viz *RISM online*, k dataci viz výše s. 13/11-18/16.

⁷⁸ Byť se v rukopisu nachází několik revizí, spíše se přičítá označit jej za pracovní autograf. V průběhu jeho zaznamenávání se Novák jistě řídil vypracovanou skicou a zapisoval, aniž by ztvárnění postupně pomocí pokusů a oprav hledal. Vypracoval čistý rukopis, v němž následně, zřejmě v nevelkém časovém odstupu, provedl několik revizí.

⁷⁹ *Svatováclavský triptych*, NM-ČMH, inv. č. S 143/566. Poděkování patří vedoucí Hudebně historického oddělení NM-ČMH paní Markétě Kabelkové a jejím kolegyním za umožnění studia Novákových rukopisů a ochotnou pomoc při zjišťování okolností jejich akvizice.

⁸⁰ Místo t. 45-47 byly původně jen 2 takty (v sign. 59 R 2051 přeškrubeny novým zněním), místo t. 57-60 byly původně dva takty s odlišným zněním (v sign. 59 R 2051 jsou původní takty zachovány, nové čtyřtaktové znění je zapsáno nad ně).

⁸¹ V tištěném vydání zabírá notový text dokonce 35 stran.

⁸² Viz výše pozn. 41; tištěné vydání se však od autografu NM-ČMH zejména v oblasti přednesu a dynamiky odlišuje, k vydání je připravil a rejstříky opatřil B. A. Wiedermann.

⁸³ *Velebná noc*, sign. 59 R 117, 1 bifolio, 3 nečíslované strany s notovým textem (fol. 1^r-2^r), zápis inkoustem, titul i autor uvedeni v záhlaví první notové strany, bez data. Podrobný popis viz *RISM online*.

⁸⁴ NM-ČMH, inv. č. S 143/635-637.

Velebná noc
(Petőfi - Tűnő).
Vítězslav Novák op. 4 č. 5.
Molto tranquillo.

Velebná noc!

Na nebi velkij jasny měsíc bloudí a lúny jeho zá- ro

světym tichem proudí...

Velebná noc! Velebná noc!

Na nebkém pozítu se posm utápýt chvěje a

ve hvostině sla- vla
poco crescendo

sladký žal svi; ho - je ...

Obr. 18:
Autograf písně *Velebná noc*, op. 4, č. 7, první notová strana
(Praha: NK ČR, sign. 59 R 117)

pětí písní na původní české texty téhož opusu, nebyla, stejně jako další píseň na text Sándora Petőfiho v překladu Karla Tůmy, publikována.⁸⁵ Skladatel se však k tomu ve svých vzpomínkách neopomněl vyjádřit:

⁸⁵ Pět písní původního op. 6 s českými texty Jaroslava Vrchlického a Josefa Václava Sládka bylo publikováno s novým opusovým číslem, srov. NOVÁK, Vítězslav: *Písně. Sešit I. Op. 4. Pro vyšší hlas*, Praha: Fr. A. Urbánek, [1896]. Dvě písně z téhož původního op. 5 na text Sándora Petőfiho v překladu Karla Tůmy, *Velebná noc* a *Soumrak* publikovány nebyly.

»Pak vzniklo několik písní, z nichž některé pojaty do mého prvního cyklu op. 4. Avšak právě ty dvě tam nepojaté mohly s první písní toho cyklu *V probuzení* tvořit mnohem lepší celek než erotika ostatních. Dopustil jsem se vůči nim nevysvětlitelné tvrdosti.«⁸⁶

Báseň Sándora Petőfiho skladatel znovu zhudebnil ještě dvakrát odlišně, pro ženské hlasy s doprovodem.⁸⁷ Poslední ztvárnění z roku 1901 bylo v téže roce publikováno.

»Mám už takovou náuru, že se rád vracím ke stejnému textu, cítím-li, že se dá zhudebnit ještě jinak. Četl jsem kdesi, že skladatel může zhudebnit definitivně báseň jen jednou. Nesmysl! Jako například malíř může namalovat tentýž námět několikrát a pokaždé jinak pojetý!«⁸⁸

Zatímco autografy dvou písní zahrnutých do vydaného cyklu op. 4 (č. 1 a 5) jsou nezvěstné, obě nevydané písně na slova S. Petőfiho jsou dochovány v několika autografních exemplářích – *Velebná noc* dokonce ve čtyřech. Již tužkou psaná skica⁸⁹ se v hudebním melodickém i doprovodném průběhu téměř neliší od následujících zápisů, až na absenci značení dynamiky. Srovnání všech autografních pramenů prozrazuje, že se skladatel opakovaně zamýšlel nad dotažením klavírní sólové mezihry a pak také nad optimálním zápisem přednesu a dynamiky písně, který se ve všech třech autografech mírně odlišuje. Přednesový pokyn celé písně je zapsán pouze ve dvou autografech: »Molto tranquillo« v rukopisu NK ČR a »Larghetto« v rukopisu NM-ČMH, inv. č. S 143/636. Skladatel při vypracovávání jednotlivých zápisů písně zjevně uvažoval i o optimálním zápisu vzhledem k tonálnímu průběhu písně (enharmonické záměny v zápisu, odlišný předpis změn tóniny v průběhu písně).

Píseň *Velebná noc* je ve všech autografních čistopisech označena jako páté číslo šestého opusu. V obou autografech NM-ČMH je zapsána spolu s dalšími písněmi, a sice v cyklu pěti písní č. 1-5, op. 6 (inv. č. S 143/635) a pak spolu s písní *Soumrak* stejného autora textu S. Petőfiho, tedy č. 5, 4, op. 6 (inv. č. S 143/636).⁹⁰ Oba rukopisy mají svůj titulní list s výčtem písní odpovídajících obsahu rukopisu. Autograf písně NK ČR je bez titulního listu a mohl být zapsán jako takový samostatně, anebo se jedná o poslední bifolio rozsáhlejšího rukopisu s více písněmi. Žádný z rukopisů neobsahuje paginaci. Na rozdíl od autografů NM-ČMH je autograf NK ČR psán drobnějším a méně pečlivým písmem,⁹¹ nedopatřením byl v průběhu skladby opomenut zápis dvou slov textu nad zpěvním hlasem.

Autograf hlasu

Od ostatních autografů uložených v NK ČR se vymyká rukopis zpěvního hlasu písňového cyklu *Erotikon*, op. 46, sign. 59 R 121 (➤ Obr. 19).⁹² Vzhledem k tomu, že skladba byla do fondu hudebního oddělení připsána v roce 1924, jednalo se o verzi cyklu s klavírem (instrumentován byl až roku 1942). Autografní zpěvní hlas tří písní z pěti byl zapsán s celým německým textem, v podobě ne zcela totožné s textem posléze vydaného vydání.⁹³ U zpěvní linky písní *Komm in den Wald*, *Marie* a *Morgengesang* nebyl německý text celý vypsán. Zápis písní se vůči tištěnému vydání liší i v drobných rytmických detailech. Písně jsou zapsány na papírech o různém formátu a liší se v pečlivosti, resp. zběžnosti zápisu. Vzhledem k tomu, že překlad písní připravoval Ladislav Vycpálek,⁹⁴ nabízí se domněnka, že tyto rukopisy písní vznikly pro jeho potřebu, jako předloha pro vypracování českého překladu. Vycpálek přiložil k rukopisu lístek s obsahem cyklu

⁸⁶ NOVÁK, *O sobě a o jiných* (◀ pozn. 13), s. 55.

⁸⁷ *Velebná noc*, ženský sbor na slova Sándora Petőfiho (SchN 37) z roku 1895; *Dva sbory pro ženské hlasy s průvodem klavíru*. 1. *Primula veris*. 2. *Velebná noc*, (Sch 71) z roku 1901, ed. 1901, instrumentace v roce 1940.

⁸⁸ NOVÁK, *O sobě a o jiných* (◀ pozn. 13), s. 79.

⁸⁹ NM-ČMH, inv. č. S 143/137.

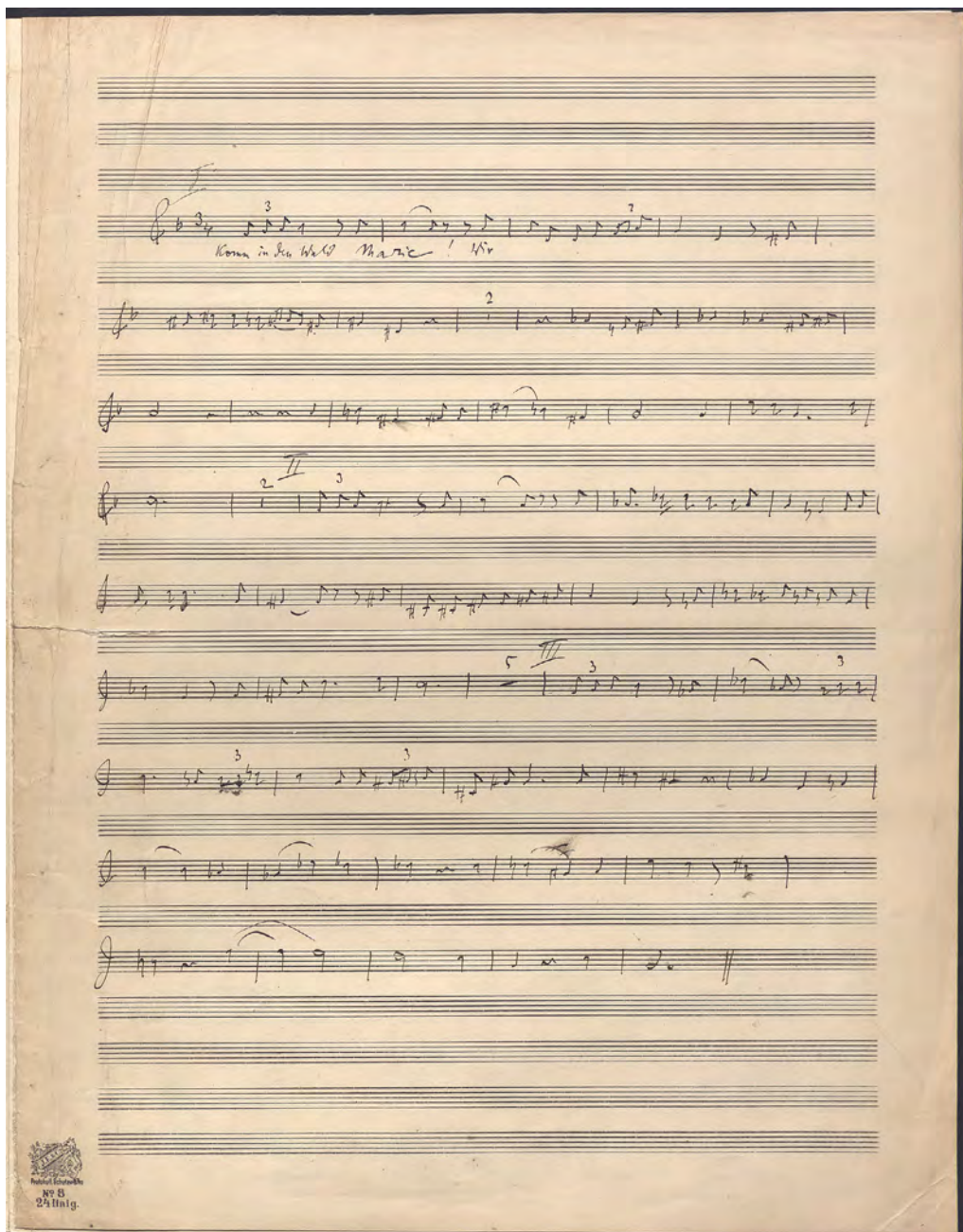
⁹⁰ Rukopis NM-ČMH, inv. č. S 143/635 obsahuje zápis pěti písní op. 6, č. 1-5 (přízemě č. 4. a 5 jsou písně na text Petőfiho *Soumrak* a *Velebná noc*), rukopis NM-ČMH, inv. č. S 143/636 obsahuje jen dvě písně na Petőfiho slova v pořadí *Velebná noc* a *Soumrak*, označené jako op. 6, č. 5 a č. 4 (číslo 4 bylo zjevně přepisováno).

⁹¹ Rukopis NK ČR, sign. 59 R 117, je psán na papíru o 22 osnovách, rukopisy NM-ČMH, inv. č. S 143/636 a 637 jsou psány na papíru o 14 osnovách.

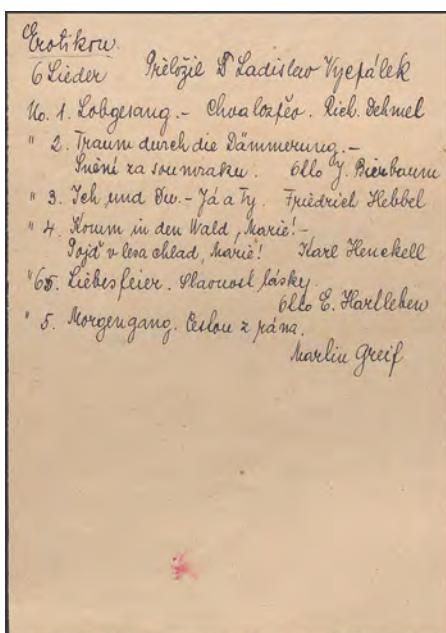
⁹² [*Erotikon*], sign. 59 R 121, 5 listů nestejněho formátu, 10 stran s notový zápisem, zápis inkoustem, bez titulní strany, bez podpisu skladatele. Podrobný popis viz RISM online.

⁹³ Vítězslav Novák: *Erotikon*. 6 *Lieder für eine Singstimme u. Klavier*. 6 *písní pr jeden hlas a klavír*, op. 46, Wien – Leipzig: Universal Edition, 1912.

⁹⁴ Viz k Vycpálkovu překladu tohoto cyklu s. XXX.

Obr. 19:
Autograf zpěvního
hlasu písně *Komm
in den Wald, Marie*
z cyklu *Erotikon*,
op. 46 (Praha: NK ČR,
sign. 59 R 121)

Obr. 20:
List psaný rukou
Ladislava Vycpálka
přiložený k Novákovu
autografu cyklu *Ero-
tikon* (Praha: NK ČR,
sign. 59 R 121)

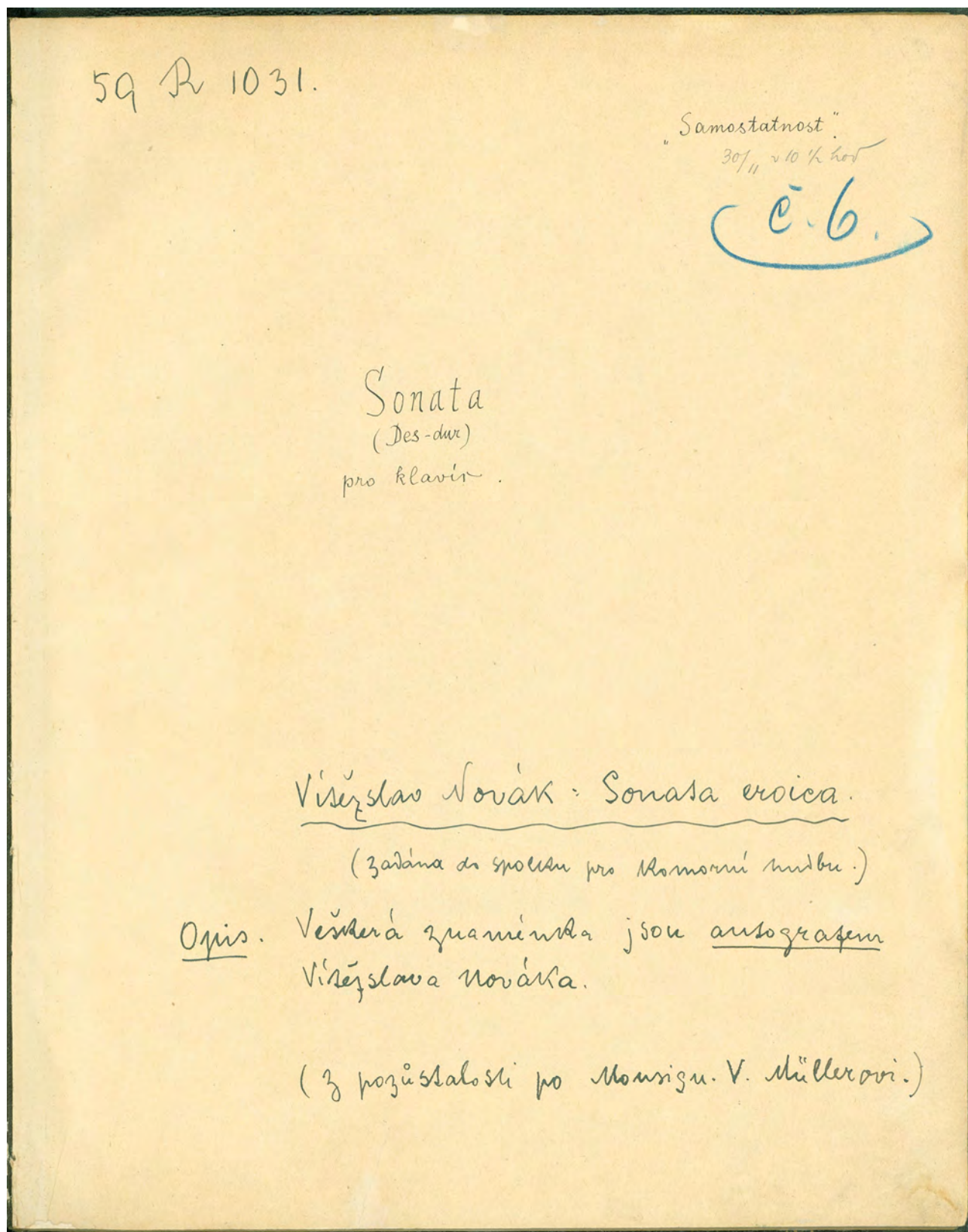
Erotikon a údajem, že písně přeložil do češtiny, nepoznačil však, zda překlad vypracovával na základě tohoto rukopisného podkladu (► Obr. 20).⁹⁵

Tento autografní zpěvní hlas, vzhledem k nevypsanému textu dvou písní, i ne zcela snadné čitelnosti textu písní ostatních, nemohl sloužit k provozování.

Opisy

Posledním typem rukopisných materiálů Novákových skladeb v Hudebním oddělení NK ČR jsou opisy. Významným novákovským pramenem je

⁹⁵ Pokud Vycpálka český text písní vypracovával pouze na základě tak skromného podkladu, jaký v tomto kontextu představuje rukopis sign. 59 R 121, z něž nemohl nabýt správnou představu o hudebním zpracování písní, je nutné k tomu přihlížet vzhledem k výtkám, jež pak vůči překladu zazněly z úst K. B. Jiráka, viz výše s. 6/4.

zejména autorizovaný opis *Sonaty Eroicy*, op. 24 (SchN 68), tehdy označené pouze jako »Sonata Des dur pro klavír«, sign. 59 R 1031 (► Obr. 21-22),⁹⁶ který pro Hudební oddělení NK ČR získal Ladislav Vycpálek ještě s opisem raného *Kvintetu a moll* v roce 1935 z pozůstalosti po Václavu Müllerovi. V. Müller⁹⁷ byl dlouholetým jednatelem a v letech 1930-1932 předsedou Českého

⁹⁶ *Sonata Des dur pro klavír*, sign. 59 R 1031, rukopis svázaný v pevných černonazelenalých deskách, 39 číslovaných stran s notovým textem, bez data, bez podpisu autora. Podrobný popis viz *RISM online*.

⁹⁷ Václav Müller (1865-1931), vyšehradský kanovník od roku 1912, profesor liturgiky a kampanologie

Obr. 21:

**Autorizovaný opis *Sonaty Eroicy*, op. 24, před-
sádka, Novákovou ru-
kou titul »Sonata (Des-
dur) pro klavír« a heslo
»Samostatnost«, dole
přípisy rukou L. Vycpál-
ka (Praha: NK ČR,
sign. 59 R 1031)**

Vit. Novák Sonata eroica

I

Allegro patetico.

Obr. 22:

Autorizovaný opis skladby Sonata Eroica, op. 24, s. 1 (Praha: NK ČR, sign. 59 R 1031) spolku pro komorní hudbu. Touto svou sonátou se V. Novák ucházel o cenu právě zmíněného spolku na rok 1901 pod heslem »Samostatnost«. Porota, v níž zasedali A. Dvořák, E. Chvála a J. Káan z Albestů, se rozhodla cenu neudělit, ale tři nejlepší práce, mezi nimiž byla i Novákova sonáta, odměnit částkou 400 korun.

na pražské konzervatoři v letech 1919-1924. Jako jednatel Českého spolku pro komorní hudbu byl činný od začátku 20. století. Viz VANISOVÁ [= ŠTEFANCOVÁ], Dagmar: *Český spolek pro komorní hudbu: 1894-1994*, [Praha]: Český spolek pro komorní hudbu, 1994, s. 18.

Je pravděpodobné, že exemplář pod sign. 59 R 1031 je právě rukopisem, který byl do soutěže odevzdán. Svědčí pro to nejen předchozí vlastnictví V. Müllera, ale i dobové označení rukopisu na předsádce heslem soutěže »Samostatnost« (← Obr 21).

Po získání rukopisu připsal L. Vycpálek na předsádku název skladby, který získala před vydáním⁹⁸ – *Sonata Eroica*, a informaci o původním majiteli. Zapsal, že se jedná o »Opis. Veškerá znaménka jsou autografem Vítězslava Nováka«. Na mysl měl pravděpodobně dynamická a přednesová znaménka. Bohužel nevedl, zda tuto informaci získal na základě studia rukopisu, anebo například od Vítězslava Nováka – to se ale nezdá příliš pravděpodobné, protože styky mezi sebou přerušili na začátku třicátých let. Nezbývá, než se na Vycpálkovu informaci spolehnout – pouze detailní průzkum rukopisů V. Nováka by mohl eventuálně potvrdit, nebo vyvrátit také domněnku, že by se mohlo jednat nikoliv o opis, ale o Novákův autograf, psaný se snahou o dokonalou čitelnost.⁹⁹ Velmi pečlivě a krasopisně vyhotovený rukopis vykazuje drobné odchylky v dynamice i notových výškách jak ve srovnání s autografem uloženým v NM-ČMH,¹⁰⁰ tak s tištěným vydáním.¹⁰¹

Přehledku rukopisů Novákových skladeb v NK ČR uzavřou dva opisy Novákova *Klavírního kvintetu a moll*, op. 12 (SchN 49), který vznikl v letech 1896-1897. Oba opisy jsou z pozůstalosti významných činitelů Českého spolku pro komorní hudbu: opis partitury sign. 59 R 1021 (→ Obr. 23-24)¹⁰² od výše zmíněného Václava Müllera a opis partitury a hlasů sign. 59 R 4010 (→ Obr. 25)¹⁰³ zřejmě od Ferdinanda Pečírky,¹⁰⁴ předsedy Českého komorního spolku v letech 1917-1922, jak lze soudit podle podpisu na materiálech v pravém dolním rohu titulní strany. V obou případech se jedná o ranou podobu tohoto kvintetu, za niž Novák získal cenu Českého komorního spolku a později i čtvrté státní stipendium, jak uvedl ve svých vzpomínkách.¹⁰⁵ Přesto tento kvintet později dokonce dvakrát přepracoval¹⁰⁶ a z původního znění zůstala zachována pouze pomalá, variační, druhá věta.¹⁰⁷ Vydáno tiskem bylo až revidované znění v roce 1904 v nakladatelství Simrock.

Raná podoba kvintetu je dochována také v NM-ČMH, a to hned dvakrát – v autografu a v opisu (inv. č. S 143/543 a 544). Zajímavé je, že opis NM-ČMH z Novákovy pozůstalosti (od Jaroslava Nováka) byl zjevně pořízen týměž opisovačem jako opis NK ČR, sign. 59 R 1021 a současně s ním.¹⁰⁸ Ani jeden nemá titulní stranu, exemplář NM-ČMH obsahuje ale v záhlaví první notové strany doplněný autografní podpis skladatele.

Jako v případě *Sonaty Eroicy*, tak i u opisu sign. 59 R 1021, který jako *Sonata* pochází z pozůstalosti V. Müllera, se dá předpokládat, že byl exemplářem odevzdaným do soutěže Českého komorního spolku.

⁹⁸ NOVÁK, Vítězslav: *Sonata Eroica pro klavír*, op. 24, Praha: Mojmir Urbánek, [1904].

⁹⁹ Srov. k tomu např. autografy Novákových skladeb NM-ČMH, inv. č. S 143/635 a 636.

¹⁰⁰ NM-ČMH, č. přír. 92/97.

¹⁰¹ Viz výše pozn. 99.

¹⁰² *Quintett*, sign. 59 R 1021, rukopis zapsaný v notovém sešitu vázaném v lepenkových černých deskách, 49 listů, zápis inkoustem, vpisy tužkou, bez podpisu opisovače, bez podpisu skladatele, bez data, titul dopsán po akvizici na prázdnou stranu před notovým textem L. Vycpálkem. Podrobný popis viz *RISM online*.

¹⁰³ *Quintett A moll...*, sign. 59 R 4010, partitura (104 číslovaných stran) a 4 hlasy (8 + 8 + 7 + 7 listů), zápis inkoustem, bez podpisu opisovače, bez podpisu skladatele, bez data, s původním titulním listem. Podrobný popis viz *RISM online*.

¹⁰⁴ MUDr. Ferdinand Pečírka (1859-1922), český lékař, specialista na dermatologii, venerologii a sexuologii. Byl spoluzakladatelem Českého spolku pro komorní hudbu, působil řadu let jako jeho pokladník a v letech 1917-1922 jako jeho předseda.

¹⁰⁵ NOVÁK, *O sobě a o jiných* (← pozn. 13), s. 91.

¹⁰⁶ K tomu přispěli jistě nejen připomínky interpretů, např. violoncellisty Hanuše Wihana, viz NOVÁK, *O sobě a o jiných* (← pozn. 13), s. 91-92, ale i vyjádření Novákova uctívaného učitele Antonína Dvořáka, viz tamtéž, s. 46: »V souvislosti s tím musím zde konstatovat, že moje »moravská hudba« se bohužel netěšila Dvořákově přízni. Dedikaci klavírního kvinteta, vstupního díla této periody, Dvořák odmítl, až prý budu mít něco lepšího.«

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 372-373: »Jiné moje vyrovnávání uměleckých účtů týkalo se skladeb v prvotním stavu, jež byly potom opravovány – nebo popravovány. Taková operace provedena na klavírním kvartetu [...]; na klavírním kvintetu, v němž dvakrát komponována první věta, třikrát třetí.«

¹⁰⁸ Opisy NK ČR, sign. 59 R 1021 a NM-ČMH, inv. č. S 143/544 jsou psány do notového sešitu stejné vazby a desky jsou opatřeny totožnou etiketou. Exemplář NM-ČMH však má v záhlaví první notové strany připsán Novákův autografní podpis. Oba opisy obsahují dodatečné, ale odlišné vpisy.

Obr. 23:

Opis Klavírního kvintetu a moll, op. 12, první strana, z pozůstalosti V. Müllera (Praha: NK ČR, sign. 59 R 1021)

Opis partitury a hlasů sign. 59 R 4010 z pozůstalosti dr. Pečírky se od předchozího opisu sign. 59 R 1021 v mnoha místech odlišuje – tyto odlišnosti jsou v sign. 59 R 1021 k původnímu znění v mnoha případech připsány tužkou (► Obr. 24). Opis sign. 59 R 4010 obsahuje o něco novější, revidované znění.¹⁰⁹ To potvrzuje i srovnání s autografem NM-ČMH, inv. č. S 143/543,

¹⁰⁹ Lze tak usuzovat zejména podle pasáže ve 3. větě, počínaje 5. taktem po orientačním písmeni A, kde sign. 59 R 4010 obsahuje dvě znění, přičemž znění totožné se sign. 59 R 1021 je zde přeškrtnuto.

v němž je patrné, že dříve zapsané znění shodné se zněním opisu sign. 59 R 1021 bylo nahrazeno pomocí radování a přelepů zněním totožným se sign. 59 R 4010.¹¹⁰ Znění autografu bylo ale ještě později revidováno.¹¹¹

¹¹⁰ Srov. sign. 59 R 1021, 59 R 4010 a NM-ČMH, inv. č. S 143/543 např. v místech: 1. věta, 7 taktů před písmenem F – 6 taktů po písmeni E, 7 taktů před písmenem O – 6 taktů po písmeni O.

¹¹¹ Srov. sign. 59 R 1021, 59 R 4010 a NM-ČMH, inv. č. S 143/543 např. v místě: III. věta 5. takt po písmeni A – písmeno B.

Obr. 24:
Opis Klavírního kvintetu a moll, op. 12, rané verze, strana s přípisy tužkou, z pozůstalosti V. Müllera (Praha: NK ČR, sign. 59 R 1021), srov. Obr. 25

The image displays two systems of handwritten musical notation for a piano quintet. Each system consists of five staves. The first system includes a grand staff (treble and bass clefs) and three individual staves. The second system follows a similar layout. The notation is dense, featuring various rhythmic values, slurs, and dynamic markings such as *pesante* and *sfz*. The manuscript is written in dark ink on aged, yellowish paper. A small number '82' is visible in the bottom left corner of the page.

Obr. 25:
Opis Klavírního kvintetu a moll, op. 12, rané verze, strana obsahující revize již obsažené v notovém textu
(Praha: NK ČR, sign. 59 R 4010), srov. Obr. 24

Jediný autografní pramen konkrétní skladby		
<i>Serenáda</i> č. 1 op. 13 (<i>Za soumraku</i> , čtyři klavírní skladby), č. 3, SchN 47	skica	59 R 119
<i>Serenáda</i> č. 2, op. 13 (<i>Za soumraku</i> , čtyři klavírní skladby), č. 4, SchN 47	autograf	59 R 120
<i>Gavota D dur</i> (pro neuskutečnou operu <i>Jánošík</i>), SchN 92	skica	59 R 1936
<i>Kytice lidových písní</i> pro klavír s podloženým textem, SchN 118	autograf	59 R 4982
Jediný zástupce určitého typu pramene konkrétní skladby		
<i>Lady Godiva</i> , ouvertura k tragédii Jaroslava Vrchlického, op. 41, SchN 91	autograf	59 R 108
<i>Maryša</i> , dramatická ouvertura podle stejnojmenného dramatu bratří Mrštíků pro velký orchestr, op. 18, SchN 57	skica	59 R 118
<i>Toman a lesní panna</i> , symfonická báseň podle české pověsti pro velký orchestr op. 40, SchN 89	skica	59 R 1938
<i>Erotikon</i> , šest písní pro hlas a klavír, op. 46, SchN 100, zpěvní hlas	autograf hlasu	59 R 121
<i>Kvartet G dur</i> pro dvoje housle, violu a violoncello, op. 66, SchN 138	skica	59 R 2085
Exempláře, které hrály specifickou historickou roli		
<i>Kvintet a moll</i> pro klavír, 2 housle, violu, violoncello, op. 12, SchN 49	soutěžní exemplář	59 R 1021
<i>Sonata Eroica</i> pro klavír, op. 24, SchN 68	soutěžní exemplář	59 R 1031
<i>Svatováclavský triptych</i> pro varhany, op. 70, SchN 143	exemplář darovaný A. Střížovi	59 R 2051

Tab. 4:
Unikátní notové
autografy V. Nováka
v NK ČR

Závěrem

Žádný z notových rukopisů Novákových skladeb uložený v Hudebním oddělení Národní knihovny ČR není evidován v *Tematickém katalogu skladeb Vítězslava Nováka*¹¹² a nestal se dosud součástí novákovského výzkumu. Do společné evidence nebyla zahrnuta ani tamější korespondence V. Nováka.

Tato studie přináší základní informace o všech novákovských rukopisných položkách v NK ČR a chce je tak otevřít hlubšímu a soustředěnému studiu. Přiblížené notové rukopisy a korespondence se pokouší včlenit mezi ostatní zdroje zkoumání Novákova díla a života. Jejich studium přispěje k přípravám případných nových vydání Novákových skladeb.

Některé ze zdejších rukopisů jsou jedinými dochovanými autografy určitých Novákových děl (např. dvě skladby z cyklu *Za soumraku*, *Kytice lidových písní*, *Gavota D dur*), další doplňují pramennou základnu o jediného, dosud neevidovaného zástupce určitého pramenného typu (*Lady Godiva*, *Maryša*, *Toman a lesní panna*, *Erotikon*, *Kvartet G dur*) a jiné představují exempláře, které plnily důležitou konkrétní historickou roli (exemplář *Svatováclavského triptychu* věnovaný Antonínu Střížovi, exempláře *Klavírního kvintetu* a *Sonaty Eroicy* zaslané k skladatelské soutěži Českého komorního spolku).

I když přátelství mezi skladateli L. Vycpálkem a V. Novákem nebylo trvalé, osobní nedorozumění rozhodně nemělo vliv na Vycpálkovu úctu vůči osobnosti a tvorbě jeho učitele Vítězslava Nováka. Projevil ji i tím, že dokumenty Novákovy tvorby a života zařazoval do sbírky hudebního oddělení, jež spravoval, aby zůstaly uchovány pro budoucí generace. Představené rukopisné prameny, jež otvírají cesty pro další poznávání kompozičního odkazu i osobnosti Vítězslava Nováka, jednoho z nejvýznamnějších českých skladatelů první poloviny 20. století, a jež po Vycpálkově odchodu z knihovny po jeho vzoru získávali a ukládali jeho další následovníci, dnes bezesporu patří k nejvýznamnějším dokumentům tohoto oddělení, které za sto let své existence – i díky Vycpálkovu skladatelskému odkazu – shromáždilo a dnes spravuje přes 6 000 notových rukopisů a na 800 korespondenčních jednotek.

Zkratky institucí:

KLP	Koniasch Latin Press
NK ČR	Národní knihovna České republiky
NM-ČMH	Národní muzeum – České muzeum hudby
SNKLHU	Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění
ÚHV FF MU	Ústav hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity

¹¹² SCHNIERER, *Vítězslav Novák: tematický a bibliografický katalog* (≠ pozn. 8).

PŘÍLOHA:

Korespondence Vítězslava a Marie Novákových s Ladislavem Vycpálkem v NK ČR

- **Vítězslav Novák → Ladislav Vycpálek** Praha: NK ČR, sign. 59 L 151
Lístek s předtištěným Novákovým jménem, 6 × 10,5 cm + obálka [ne před 1908,
pravděpodobně až po Novákově sňatku v roce 1912]¹¹³

Pan I Dr. Ladislav Vycpálek I Kr. Vinohrady I Palackého 72.

Milý mistříku,
opětuji s díkem jménem naší rodiny vánoční Vaše blahopřání.
S přátelským pozdravem

[tisk na druhé straně:] VÍTĚZSLAV NOVÁK

- **Vítězslav Novák → Ladislav Vycpálek** Praha: NK ČR, sign. 59 L 152
Korespondenční lístek, 9 × 14 cm (≪ Obr. 4) [ne před 1908, pravděpodobně před
Novákovým sňatkem v roce 1912]

Pan I Dr. Ladislav Vycpálek I Kr. Vinohrady I Palackého tř. 72.

Milý příteli
nemáte-li nic jiného na práci, mohli bychom se zítra, v sobotu večer setkat i utkat v Hlavovce – budu tam s členy klubu »Píšek«.
Se srdečným pozdravem

Novák

- **Vítězslav Novák → Ladislav Vycpálek** Praha: NK ČR, sign. 59 L 153
Pohlednice, fotografie hradu Bítov: »Pozdrav z Bítova«; 9 × 14 cm [1908-1912?]

Pan I Dr. Ladislav Vycpálek I Král. Vinohrady I Palackého Tř. 72.

Milý příteli, děkuji Vám za všechny zprávy a vzpomínky. Posílám jednu z právě došlých bítovských pohlednic – Snad dostanete chuť se sem napřesrok podívat.
Se srd. pozdravem

Novák

- **Vítězslav Novák – Marie Nováková → Ladislav Vycpálek** Praha: NK ČR, sign. 59 L 154
Strojopis na ručním papíře (1 fol.), 17,6 × 22,3 cm + obálka (≪ Obr. 5) [20. IX. 1912]

Pan I Dr. Ladislav Vycpálek, I Král Vinohrady, I Palackého 72.

Velevážené firmě ‚Teherán‘,
31-tičlenné společnosti s ručením omezeným
v Praze a předměstích!

Ke kruté ztrátě naší předražené, nezapomenutelné Svobody došlo nás nesčetně projevů velký bol náš mírnících. Společnost ‚Teherán‘, s jejíž váženými členy máme čest být ve stálém spojení, dokázala své přátelské smýšlení způsobem velmi vzácným: Dva překrásné perské koberce, jež nám darovala, budou důstojně zdobiti mohly naší drahé Nezapomenutelné! Za šlechetný tento čin všem dárcům díky nehynoucí!

Vítězslav Novák,
velkovýroba skladeb pro orchestriony
a gramofony.
Marie Nováková roz. Prášková

- **Vítězslav Novák – Marie Nováková → Ladislav Vycpálek** Praha: NK ČR, sign. 59 L 155
Pohlednice, fotografie hradu Bítov: »Pozdrav z Bítova«; 14 × 9 cm [během 1. světové
války – 1915?]¹¹⁴

¹¹³ Není jasné, koho V. Novák myslí rodinou – snad sebe a svou ženu, s níž se vzali roku 1912, nebo sebe, ženu a syna, který se narodil v roce 1914.

¹¹⁴ K Novákovu odvodu v roce 1915 viz LÉBL, *Vítězslav Novák* (≪ pozn. 10), s. 177.

Pan I Dr. Ladislav Vycpálek I Král. Vinohrady I Palackého 72.

Milý příteli,

doufali jsme, že se s Vámi v Praze v čas „mého“ odvodu setkáme – byl jste asi jako Venoušek u svých rodičů na letním bytě. Jak stojí Vaše věc? O mně snad již víte, že mne pustili pro krátkozrakost. Napište nám brzo několik slov sem na Bítov (u Znojma). Přejíce Vám všeho dobra zdraví Vás nejsrděčněji

Novák
Marie Nováková

■ **Vítězslav Novák** → **Ladislav Vycpálek**
Dopis (1 fol.), 17,4 × 13,2 cm + obálka (↵ Obr. 6)

Praha: NK ČR, sign. 59 L 156
2. X. 1922

Pan I Dr. Ladislav Vycpálek I hudební skladatel I Kr. Vinohrady I Palackého 72.

2/10. 1922

Milý příteli,

srdečný dík za Kantátu, kterou mi dnes vrátný v Konservatoři doručil. Vítám s opravdovým potěšením vydání tohoto Vašeho díla a těším se na bližší seznámení s ním i na jeho provedení.

S přátelským stiskem ruky

Váš

Novák

■ **Marie Nováková** → **Ladislav Vycpálek**
Dopis (1 fol.), 25,5 × 18,5 cm + obálka (↵ Obr. 7)

Praha: NK ČR, sign. 59 L 163
21. V. 1931

Dr. Ladislav Vycpálek, I hudební skladatel I Praha I I Univerzitní knihovna I Klementinum.

[fol. 1^r]

V Praze, 21./5. 1931.

Pane doktore,

v těchto dnech umřeli mému drahému Viktoru¹¹⁵ přátelé dva, jeden věrný¹¹⁶ – druhý bývalý.¹¹⁷ Příteli bývalému mohu alespoň ještě říci, že kdysi byl Novákem upřímně, ba snad nejvíc ze všech milován – druhému mrtvému říci to k své lítosti již nemohu a byl by to zasloužil za svou oddanost. Udržuje se pověst, že Novák je člověk bez srdce, krutý a bezohledný; – já myslím, že bez srdce byli ti, kteří mu před léty zasadili II [fol. 1^v] ránu tak hlubokou, že ještě dnes je živá. Málo ho asi znali, nedopracovali se k němu, to byla asi příčina. Zbylo ne nepřátelství ale bolest.

Bývalý přítel pak ani neví, že ochudil Nováka o víru v lidi, že toho nepřístupného člověka a umělce udělal ještě nepřístupnějším. Vím o tom jenom já a nenapsala-li bych to dnes, nikdy by se již o tom nedozvěděl.

Marie Nováková¹¹⁸

¹¹⁵ Vítězslav Novák byl pokřtěn jako Viktor Augustin Rudolf Novák. Jeho žena jej jmenuje původním křesťanským jménem.

¹¹⁶ Jednalo se o Jindřicha Königa, viz NOVÁK, *O sobě a o jiných* (↵ pozn. 13), s. 278; blíže o Königovi a jeho rodině tamtéž, s. 52-53.

¹¹⁷ Bývalým přítelem myšlen zjevně Ladislav Vycpálek.

¹¹⁸ L. Vycpálek poznačil na vnitřní obal, v němž je dopis vložen (↵ Obr. 8): »Dopis vzniklý za polemiky Ostrčil – Novák. Napsal jsem tehdy veřejný dopis, že nesouhlasím, aby Novák veřejně polemisoval, poněvadž to není hodno jeho významu.« [Na svrchním obalu:] »Marie Nováková, choť skladatele«. [Na vnitřní straně svrchního obalu:] »strkala do všeho nos a Nováka jen zbytečně popuzovala.«